

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

24^e JAARGANG

WOENSDAG 22 FEBRUARI 1939

No. 1208

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Timbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

M. F. J. Cool — Adjunct-secretaris.

Redactie-adres: Pieter de Hoehweg 122, Rotterdam-West.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postcheque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

	Blz.
Middenstand en grootbedrijf in den detailhandel door Prof. Dr. N. J. Polak	146
Kunstmatige werkverruiming en rentabiliteit door Mr. Dr. A. van Doorninck	148
De rubberpositie door J. F. Haccoff	149
De Engelsche banken in 1938 door Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart	151
Vrijheid en gebondenheid bij verkeerscoördinatie door J. P. B. Tissot van Patot	154
De economische zijde der landsverdediging door Dr. A. de Graaff	156
De Rijksmiddelen over Januari	158
AANTEKENINGEN:	
De financiering van de herbewapening in Engeland	159
Overheidsingrijpen in het Indische bedrijfsleven ..	160
De belastingdruk in Nederlandsch-Indië	160
De handelspolitiek der Nederlandsche Regeering met betrekking tot Nederlandsch-Indië	161
MAANDLIJFERS:	
Emissies in Januari 1939	162
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen	162
Statistieken:	
Verkorte opgave der Groothandelsprijzen	163
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	163, 164

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

In de achter ons liggende verslagweek heeft de Pondenkoers zich, althans tegenover den Gulden, gunstig ontwikkeld, zoodat, waar de Engelsche instanties de Pond-Dollarpariteit op het oude peil houden, zich zulks ook in de Dollar-Guldenverhouding moest doen gevoelen. Het gevolg was dan ook, dat het Egalisatiefonds op bepaalde oogenblikken in de markt moest komen, teneinde eenigen steun te bieden. Op Maandag jl. intervenueerde het op 1.86% en Dinsdag jl. op 1.86⁷/_s. Intusschen zou men verkeerd doen met aan de hand van deze interventies te concludeeren, dat de affaires een belangrijken omvang hebben aangenomen; hiervan is geen sprake, doch bij het ontbreken van eenigszins omvangrijk aanbod is de geringste vraag reeds voldoende, om de koersen op te drijven, om daarna even snel weer te dalen, zoodra het Egalisatiefonds bereid blijkt af te geven.

Waar ook de Fransche autoriteiten nog steeds het Pond op circa Frs. 177 handhaven, maakte de Fransche Franc te onzent de stijging met de andere valuta's vrijwel ten volle mede.

Intusschen kan men nog steeds niet zeggen, dat de „peggings”politiek der Engelsche autoriteiten met betrekking tot den Dollar, zonder eenig bezwaar kan worden doorgevoerd; het tegendeel is eerder waar. Het Engelsche Egalisatiefonds moet nog onverminderd groote bedragen aan goud afstaan, waarvoor het slechts in betrekkelijke mate een tegenwicht vindt in het ter markt komende goud, afkomstig van termijntransacties in goud, die als uitvloeisel van het embargo thans niet worden gecontinueerd.

Het is maar al te bekend, hoezeer het verbod dezer transacties velen Engelschen een doorn in het oog is, temeer omdat zij aannemen, dat de andere geldcentra, met Amsterdam vooraan, momenteel een groot deel van deze termijn transacties overnemen. Indien zulks inderdaad het geval ware, dan zouden wij hiervan de symptomen, in den vorm van contante aankopen van goud, moeten bemerken; daarvan is echter geen sprake.

In overeenstemming met den vasten Dollarkoers, beweegt ook de goudprijs zich op betrekkelijk hoog niveau, t.w. f 2.085 per kg. De affaire blijft overigens bescheiden en de aanzienlijke premie, welke in de achter ons liggende lange Septemberdagen munten boven baren wisten te bedingen, is tot een fractie ingeschrompeld.

Dat op de geldmarkt de situatie eerder nog gemakkelijker is geworden, toont het resultaat der jongste schatkist-emissie. Hoewel men geneigd was aan te nemen, dat de prijzen, waartegen de Agent bij de vorige inschrijving het aangeboden papier kon toewijzen, wel als laagterecords waren te beschouwen, blijken nieuwe records in dezen toch nog steeds mogelijk. Zoo ging 5-maands papier ditmaal op ³/₁₆, tegen ¹/₈ bij de vorige inschrijving. Voor 8-maands papier was de prijs toen ⁷/₁₆ tegen thans ⁵/₁₆.

MIDDENSTAND EN GROOTBEDRIJF IN DE DETAILHANDEL.

Stogumber (to Cauchon). You are a traitor.

Warwick. My lord: I apologize to you for the word used by Messire John de Stogumber. It does not mean in England what it does in France. In your language traitor means betrayer: one who is perfidious, treacherous, unfaithful, disloyal. In our country it means simply one who is not wholly devoted to our English interests.

Bernard Shaw, Saint Joan, 4e bedrijf.

Shaw's striemend sarcasme heeft wijdere strekking dan het object, waarop hij het uitviert. Bovenstaande satire is, mutatis mutandis, van toepassing op vrijwel alle kringen, die de bedreiging hunner belangen publiekelijk uiten en publieke belangstelling of publieke bijstand ervoor vragen. In zulke situaties bezigt men veelal grote woorden in veel onschuldiger betekenis dan men meestal aan die woorden hecht. Het begrip oneerlijke concurrentie moet dan verstaan worden als concurrentie, waar anderen moeilijk tegenop kunnen, het begrip bonafide (dat een ongunstig tegendeel doet veronderstellen) als handelend op de aloude wijze.

Wie economische en sociale conflicten, waaromheen zich zulk een woordgebruik heeft gevormd, nuchter en zakelijk wil beschouwen, moet zich allereerst losmaken van de suggestie, die van de in belanghebbende kringen gebruikelijke taal uitgaat. Anders laat hij zich door de scherpte van de uitdrukkingen te spoedig verleiden tot het aandringen op ongemotiveerd scherpe maatregelen. Talrijke eenvoudigen van geest en ook een aantal geleerden zijn voor die verleiding bezweken. Wie zou niet de oneerlijke concurrentie met wortel en al willen uitroeien, wie zou niet willen medewerken aan de bescherming van de goede trouw? Ware het vraagstuk zó te stellen, het zou spoedig zijn opgelost. Maar zo simpel is het niet, gezien de specifieke betekenis van de veelgebruikte scherpklinkende woorden.

Wij zullen trachten, het probleem nuchter en zakelijk te stellen. Alle bedrijven, die bij de distributie zijn betrokken, trachten zich een zo groot mogelijk debiet te verschaffen door hun artikelen en hun diensten zo goed mogelijk aan hun afnemers aan te bieden. Winststreven door behoorlijke vervulling van hun maatschappelijke functie is hun aller drijfveer. Verdringing van den een door den ander, hetzij op een enkel gebied, hetzij op een breed terrein, kan daarvan het gevolg zijn, doel is het nimmer. Beeldspraak als poliepen en draden van het web is dus misleidend, daar zij de gedachte opwekt aan bedoelingen om slachtoffers te vangen en uit te zuigen en door hun ongeluk te gedijen. Deze gedachte behoort in een zakelijke beschouwing niet thuis.

In de mededinging om den consument te dienen en daardoor loon voor arbeid en rendement voor kapitaal te verkrijgen, treffen wij zeer verschillende bedrijfstypen aan. Daar zijn niet slechts te onderscheiden de middenstandszaken, de grootbedrijven, de coöperaties en de dwergwinkeltjes, tussen welke grote groepen ook hier de natuur geen sprongen maakt. Elk van deze groepen valt, naar verschillende belangrijke criteria, alweer uiteen in de meest verschillende typen.

Hoe kon het ook anders zijn? Al die bedrijven zijn producten van een ontwikkeling, die nog steeds in gang is. Grootbedrijven hebben zich uit middenstandszaken ontwikkeld, middenstandszaken zijn uit dwergwinkeltjes gegroeid of tot dwergwinkeltjes verschrompeld, fabrikanten hebben zich min of meer bij sommige middenstandszaken geïnteresseerd, hebben andere overgenomen, weer andere tot een filiaalgroep

verenigd ofwel zelf filialen gesticht. En somtijds hebben fabrikanten hun eigen winkels afgeschaffd, die toen als middenstandszaken door hun voormalige winkelchefs of door anderen zijn overgenomen en voortgezet. Het ene type gaat in het andere over. Zelfs zijn de grenzen moeilijk te onderkennen; zo werd mij in middenstandskringen medegedeeld, dat men daar een met name genoemd detailbedrijf met een winkelpand van vier verdiepingen en zeker wel 20 meter gevelbreedte, en een ander bedrijf met een personeel van ongeveer zestig meisjes, tot de middenstandszaken rekende.

Die voortdurende ontwikkeling, die voortgaande groei, hebben niet slechts betrekking op de grootte der bedrijven. Het ene bedrijf groeit door filiaalstichting, het andere door uitbreiding van assortiment het derde juist door inkrimping van assortiment en vergroting van de kring van zijn afnemers voor zeer speciale waren, het vierde door een uitgebreide rondbrèng- en verzendingsorganisatie, het vijfde door zijn kundige voorlichting, zijn scherpe selectie en zijn coulante kwaliteitsgarantie. Deze rijk geschaakte groei leidt tot onderscheidingen, welke die tussen groot-, middel- en dwergbedrijven doorkruist.

Naast het grote filiaalbedrijf is er de winkelier, die filialen heeft gesticht, hetzij om zijn verhuizende klanten te behouden, hetzij om zijn debiet met nieuwe afnemers in nieuwgebouwde buurten en wijken te vergroten. Naast de producentenwinkels met van anderen betrokken aanvullingsassortiment vinden wij den winkelier, die een deel van zijn waren zelf is gaan fabriceren. Naast het speciale grote magazijn is er de ruim gesorteerde vakwinkel, naast het warenhuis de winkelier, die de grenzen van zijn vroegere branche verre is te buiten gegaan, naast de eenheidsprijzenwinkel de volkszaak met alleen de lagere soorten van de aangeboden collecties. Al die verschillende typen, die op zichzelf alweer een grote individuele verscheidenheid te zien geven, hebben hun eigen kenmerken, hun eigen richtlijnen, hun eigen functies. En bij de voortdurende veranderingen in productie en verbruik zijn ook die richtlijnen en functies steeds wisselend.

Men lette maar eens op de geheel verschillende reacties van onderscheiden detailverkopen op dezelfde verandering van omstandigheden. Bij de toegenomen gevarieerdheid van de vraag heeft de een ernaar gestreefd, een assortiment samen te stellen van één groep artikelen van hoog tot laag, met in alle prijsklassen een zeer ruime keuze, een ander heeft zich tot enkele prijsklassen beperkt met een uiterst gevarieerde keuze in meerdere groepen consumptieverwante artikelen, weer een ander heeft zich beperkt tot goedkoop massagoed, het assortiment in ieder artikel beperkend, maar daartegenover het aantal artikelen sterk vergroting. Ziehier drie geheel verschillende reacties, naar geheel uiteenlopende richtlijnen. Een vierde heeft, zonder richtlijnen, alle drie de voorgaande ten dele nagebootst. Hij heeft allerlei verwante artikelen in vrijwel alle prijsklassen, maar alles in onvolledige sortering, hij biedt voor alles enige, maar geen ruime keus. Zowel bij de middenstandszaken als bij de grootbedrijven kunnen wij alle vier deze reacties onderkennen. Vandaar dat de verscheidenheid steeds groter wordt en zowel de middenstand als het grootbedrijf een zeer heterogene groep vormen.

De veranderingen van de laatste tijd hebben ontegenzegglijk tot voordeel gestrekt aan de verscheidenheid van de vraag eist een vergroting van sortering, welke het bedrijfsoptimum van het distributiebedrijf omhoog brengt¹⁾. Afgezien van den winkelier, die inkrimping van zijn sortering aan nevenartikelen aandurft om zich in zijn hoofdgroep te specialiseren

¹⁾ Uitvoeriger uiteengezet in mijn rede Distributievraagstukken, Erven F. Bohn, Haarlem 1937.

op ruime keuze, deskundige voorlichting en smaakvolle combinatie en afwerking, zal hier het kleinere bedrijf bij het grotere ten achter staan. Grote magazijnen, warenhuizen en eigen winkels van fabrikanten van gevarieerde smaakartikelen zijn door de veel-eisendheid van de kopers gebaat.

De verarming van een aantal kopers heeft daarentegen een ander grootbedrijf wind in de zeilen geblazen. Vermindering van koopkracht leidt niet dadelijk tot het zich onttrekken van de vroeger geregeld gekochte artikelen, maar aanvankelijk tot mindere eisen bij de aankoop. Men stelt zich tevreden met een verengde keuze, indien het goed tegen aanmerkelijk lagere prijs te koop is. Aanmerkelijk lagere prijzen zijn mogelijk, naarmate de fabrikanten minder gevarieerde bestellingen hebben uit te voeren en naarmate zij grotere orders krijgen voor uniforme waar. Hierin ligt een voordeel voor de filiaalbedrijven (vooral buiten de levensmiddelenbranche) en voor de eisenprijswinkels.

De Nederlandse industrieën, die op massaproductie voor export waren ingesteld en door de handelsbeleningen gedwongen werden, zich op de kleine gevarieerde Nederlandse markt te oriënteren, zien in de grote bestellingen van het grootwinkelbedrijf een productie-basis, waarvoor zij gaarne prijsreductie toestaan. Naarmate de industrie hier te lande meer op variabele productie wordt ingesteld kan deze voor-sprong van het grootbedrijf afnemen, in de overgangperiode heeft het grootbedrijf zeer voordelig kunnen inkopen, daardoor tegen lage prijzen zijn waren aan kunnen bieden, wat alweer tot vermeerderde omzet en tot nog sterker positie tegenover de fabrikanten leidde.

De bemoeilijking van de invoer heeft tengevolge gehad, dat de speciaal gesorteerde bedrijven minder ruim waren voorzien van nouveauté's, welke niet in het eigen land haar oorsprong hadden. Vooral de kleinere zaken, die nooit zelf hebben geïmporteerd en dus geen recht hebben op een invoercontingent, zagen hun kracht, die gelegen was in haar buitengewone sortering, afnemen. Grote bedrijven, die wel zelf geïmporteerd hebben, bewegen zich vrijer, zijn in staat, met nieuwe snuffjes te komen en overvleugelen daarmede de kleinere.

In de levensmiddelenbranche zijn verschillende soorten grootbedrijven door verkoop onder eigen merk vrijer in hun prijspolitiek dan de verkopers van merkartikelen met prijsbinding, aan wier omzet bovendien door de dwergwinkeltjes en het agentsensdebiet afbreuk wordt gedaan. En de omstandigheid, dat reclame voor merk en voor verkoopplaats één en dezelfde kan zijn, werkt mede tot de mogelijkheid van goedkope aanbidding.

Binnen de grote steden vinden volksverhuizingen plaats. Nieuwe wijken verrijzen met moderne woningen, zeer bij de bevolking in trek. Reeds voordat de nieuwe buurt bevolkt is, heeft een of ander grootbedrijf er een filiaal gevestigd: het is in staat, de tijd van onderbezetting door het nog onvoldoende bewoond zijn van de nieuwe wijk, „uit te zingen". Ook hierin heeft het grootbedrijf een voorsprong.

Al deze voordelen, die het grootbedrijf aan de maatschappelijke ontwikkeling dankt, kan men moeilijk oneerlijke concurrentie noemen, ook al kunnen zijn aanbiedingen vaak aanzienlijk lager geprijsd zijn dan die van den „bonafide" winkelier. Zij leveren zeker geen grond voor overheidsmaatregelen tegen het grootbedrijf. Slechts indien werkelijk van oneerlijke concurrentie sprake is, indien bij de aanbiedingen of de reclame onjuiste voorstellingen worden gewekt of indien met lokartikelen de grenzen van het betamelijke wordt overschreden is het de overweging waard om warenwet, uitverkoopwet en welke andere wettelijke wapenen ook, te verscherpen en ter hand te nemen.

Ook de overweging, dat de overheid zoveel heeft

gedaan voor de arbeiders, voor de boeren en voor de fabrikanten en het nu tijd wordt, dat ze ook de middenstand eens gedenkt, kan geen grond vormen voor overheidsmaatregelen tegen het grootbedrijf. Immers, de overheid heeft niet Sinterklaas gespeeld voor de arbeiders, boeren en fabrikanten, maar zij heeft om redenen van algemeen belang maatregelen genomen, welke uitwerking aan de arbeiders, boeren en fabrikanten ten goede kwam. Zij heeft de volkskracht en de volksgezondheid beschermd en bevorderd door sociale maatregelen, waarvan vooral de arbeiders hebben geprofiteerd, maar die niet ten doel hebben gehad, de arbeiders te bevoordelen. Zij heeft de binnenlandse agrarische en industriële productie in stand gehouden en gestimuleerd door een ingewikkeld samenstel van maatregelen, die geenszins ten doel hadden, boeren en fabrikanten voordelen te bezorgen, al hebben ook velen hunner ervan geprofiteerd. Zij heeft de vestiging van dwergwinkeltjes, die de distributie te zeer dreigde te verbrokkelen en daardoor wellicht kostbaar te maken, gebreideld. Welk algemeen belang zou erbij zijn betrokken om die distributie thans nog te gaan verdelen tussen de talrijke, veelsoortige, voor hun taak berekende bedrijven?

De middenstand zal zich de ontwikkeling hebben te realiseren en door daadwerkelijke samenwerking de overvleugeling door het grootbedrijf het hoofd te bieden. Er zijn bewijzen, dat zulks kan.

Maar er is voor de middenstand één zeer grote moeilijkheid. De middenstand is verarmd, niet alleen door de instroming van steeds meer werklozen in het distributiebedrijf en door de overspanning van het credietverleningsorganisme, maar óók in aanzienlijke mate door de ramspoedige periode van deflatie, die ons land van 1929 tot 1936 heeft doorgemaakt. Langdurige huurcontracten of hypotheaire leningen op het winkelpand hebben gedurende de steeds voortgaande prijsdaling de kosten van het winkelbedrijf buitensporig hooggehouden. Daarbij kwamen nog de herhaalde verhogingen van personele belasting, grondbelasting en sociale lasten, en de starheid van de tarieven voor elektrische stroom. De verminderende brutowinsten door prijsdaling en omzetvermindering vonden dus geen compensatie in kostenverlaging, vandaar een voortdurende achteruitgang van kapitaal, van weerstandskracht, van ondernemingsdurf. Door deze verzwakking is de middenstand niet meer in staat, aan het grootbedrijf, dat zich met aandelenkapitaal heeft kunnen financieren en niet in dezelfde mate als de middenstand vaste lasten had te dragen, het hoofd te bieden.

Door de jarenlange voortzetting van de deflatiepolitiek heeft de overheid een verantwoordelijkheid op zich geladen ten opzichte van een grote groep niveren, die dáárdoor niet in staat zijn, hun maatschappelijke functie naar behoren te vervullen. Hier is een morele plicht aanwezig om die groep behulpzaam te zijn, hetzij door toeslagen ter verlaging van de bedrijfskosten, hetzij door renteloze of laagrentende voorschotten tot herstel van de toerusting tot de concurrentiestrijd.

Een eerlijke concurrentiestrijd wordt niet gestreden door belemmering van den tegenstander, maar door opvoering van eigen kracht. Alleen bij ál te groot verschil in kracht is een handicap op zijn plaats. Slechts als zodanig zou men een korte adempauze voor het door de deflatie verarmde middenstandsbedrijf toelaatbaar kunnen achten. Het zou ons verwonderen, als het grootwinkelbedrijf niet zelf ertoe zou willen medewerken, gedurende een of twee jaar de nieuwe vestigingen te beperken tot de verhouding, waarin de bestaande vestigingen staan tot het totaal der zaken in de betrokken stad, de betrokken streek of het betrokken gewest. Naast de financiële hulp, in de vorige alinea bepleit, zou enige overheidsinstantie hier een bemiddelende bijstand kunnen verlenen. Verdere aanspraken vermogen wij niet te zien. P.

KUNSTMATIGE WERKVERRUIMING EN RENTABILITEIT.

In de laatste weken hebben er van ambtelijke, dus van min of meer officieele zijde in de pers enkele publicaties plaats gevonden, welke met het oog op haar beteekenis voor 's Rijks financiën onze bijzondere belangstelling verdienen.

De heer Meijer de Vries, hoofdamtenaar van het Departement van Sociale Zaken, belast met de leiding der werkverschaffing, heeft in de E.-S.B. van 28 December jl. eenige groote werkobjecten toegelicht, die bestemd heeten te zijn tot verhooging van de productiviteit van den bodem.

Droogmaking van gronden in Zevenhuizen.

Het eerste project betreft den aankoop en droogmaking van gronden in de gemeente Zevenhuizen, ter grootte van 225 ha.

Voor aankoop en drooglegging van deze gronden is benodigd f 1.327.000. De waarde van den drooggelegden grond wordt geschat op f 1800 per ha en bedraagt dus in totaal f 405.000, zoodat een verlies wordt geleden van f 922.000, welk verlies wordt gedekt: door een subsidie uit de publieke kassen ad 100 pCt. van de loonen = f 751.000, voorts voor de helft van het restant of f 85.500 door een subsidie van de provincie Zuid-Holland en voor de overige f 85.500 door een subsidie van het Rijk.

Bebossching van duinen.

Het tweede plan betreft de bebossching van een duingebied op het eiland Voorne en Putten, eigendom van een in het publiek belang werkende Stichting en bestemd tot recreatie-oord van de bevolking van Rotterdam. Het terrein, groot 400 ha, komt voor de helft voor bebossching in aanmerking, waarvan de kosten zijn geraamd op f 200.000, te verdeelen in f 130.000 loon en f 70.000 bijkomende kosten. Ook hier wordt ten laste van de werkverschaffing een subsidie verleend ten bedrage van 100 pCt. van het loon, terwijl de bijkomende kosten voor de helft worden betaald door de exploiteerende stichting en voor de wederhelft door de provincie Zuid-Holland.

Landaanwinning op de Groninger Wadden.

Het derde plan eindelijk omvat landaanwinningswerken op de Groninger Wadden. De uitvoering van dit plan strekt zich uit over de jaren 1939 t/m. 1941 en zal in totaal kosten f 3.000.000 aan arbeidsloon, voor 100 pCt. te betalen uit het werkloosheidssubsidiefonds, en f 3.000.000 aan bijkomende kosten, te financieren door het Werkfonds. Voorts wordt vermeld, dat uiteindelijk de beschikking zal worden verkregen voor een bedrijfsoppervlakte van 4771 ha binnen de dammen en 2140 ha buiten de dammen, terwijl een belangrijke blijvende werkverruiming zal ontstaan, daar de exploitatie van het geheele complex, dat woongelegenheid zal bieden aan pl.m. 7000 zielen, permanent 450—700 arbeiders zal vorderen, aan wie per ingedijkte ha een bedrag van pl.m. f 105 per jaar moet worden verloon.

Zijn de bovengenoemde werken rendabel?

De overwegingen, op grond waarvan de schrijver de uitvoering van de boven omschreven werken nuttig en wenschelijk acht, zijn: dat zij in meerdere of mindere mate zowel een onmiddellijke werkverruiming als een blijvende werkgelegenheid scheppen, en als zoodanig gunstig afsteken bij steunverleening, waarbij dat niet het geval is.

Het is echter duidelijk, dat men met deze argumentatie zéér voorzichtig moet zijn. Indien het verstandig is om van twee kwaden het minste te kiezen, dan houdt daardoor alleen het minste nog niet op een kwaad te zijn. De heer Meijer de Vries had dus, indien hij, — wat blijkens den aanhef van zijn artikel zijn bedoeling is geweest — inderdaad had willen demonstreeren, dat de door hem beschreven groote

werkobjecten leiden tot een grooter productiviteit van den bodem, zich niet moeten beperken tot een opsomming van den omvang der bij de uitvoering dezer werken betrokken tijdelijke en blijvende werkgelegenheid, maar hij had ook moeten aantonen, dat ook in de toekomst die werkgelegenheid economisch benut zal kunnen worden of m.a.w., dat het in de werken gestoken kapitaal ook inderdaad productief kan worden gemaakt. Alleen dan immers kan men van productieve werken spreken, indien het in die werken vastgelegde kapitaal normale rente afwerpt.

Dit voorop stellende moeten wij al dadelijk het in de derde plaats genoemde werk buiten verdere beschouwing laten, omdat geen enkel cijfer wordt vermeld omtrent de waarde van hetgeen door deze landaanwinning wordt verkregen, noch omtrent de exploitatie- en onderhoudskosten en omtrent de risico's, welke aan deze exploitatie verbonden zijn.

Dit geldt mut. mut. ook voor het tweede plan. Ook daar kan de uitspraak van den schrijver, dat dit plan behalve door zijn beteekenis voor de directe werkverruiming bijzonder aantrekkelijk is wegens de bestemming van het te beboschen terrein tot recreatie-oord voor de bevolking van een op dit punt niet ruim bedeelde stad als Rotterdam, bezwaarlijk als afdoend antwoord gelden op de vraag, hoe de noodlijdende budgetten van het Rijk en van de gemeente Rotterdam een bedrag van f 130.000 moeten vinden om op het eiland Voorne en Putten een beboscht recreatie-oord te scheppen, waarin de direct belanghebbende eigenaresse slechts f 35.000 bijdraagt.

Alleen het eerste plan gunt ons ook in de commercieele kant van de zaak een blik door vermelding van de geschatte waarde van den drooggelegden grond. Doch daaruit blijkt dan ook, tegen welk een prijs deze „blijvende werkgelegenheid” zal worden gekocht: voor een bedrag van f 1.327.000 wordt een waarde gekocht van f 405.000, zoodat f 922.000 of 70 pCt. van het kapitaal als verlies moet worden afgeschreven.

Zijn er ondanks de onvoldoende rentabiliteit andere motieven?

De heer Meijer de Vries stelt tegenover deze onmiskenbare wanverhouding een tweetal overwegingen, welke naar zijn meening de uitvoering desondanks ten volle rechtvaardigen en wel:

1o. indien het werk niet zou worden uitgevoerd zou wegens steun aan de hierbij tewerk te stellen arbeiders f 450.000 worden uitgegeven, met welk bedrag derhalve het verlies van f 922.000 moet worden verlaagd, en

2o. tegenover het resteerende verlies van f 472.000 staat, dat de drooggelegde polder een blijvende werkgelegenheid biedt van f 100 per ha, dus in totaal van f 22.500 per jaar, waarmede dit verlies gedekt is.

Zijn echter deze motieven aannemelijk?

Wat de tweede overweging betreft moet vooreerst worden bedacht, dat naar de tegenwoordige toestanden in den landbouw een bedrag van f 100 per ha, dat in den drooggelegden polder jaarlijks zou worden verloon, even kunstmatig is als de werkverschaffing zelve, daar het uit den landbouwsteun betaald zou moeten worden.

Doch afgezien hiervan zal toch geen enkele bedrijfsleider een kapitaalinvesteering van f 472.000 gerechtvaardigd of verantwoord achten, alleen omdat die investeering een loonuitgaaf van f 22.500 per jaar zou tengevolge hebben. Niet omdat er in de onderneming f 22.500 per jaar kan worden verloon is zij productief, maar indien zij productief is kan er per jaar f 22.500 in worden verloon.

Zóózeer heeft de wensch om door de Overheid geld te laten verloonen de geesten bevangen, dat alleen door het feit der geldverlooning een kapitaalinvesteering productief wordt geacht. Uit een dergelijk voorbeeld kan men zien, aan welke ontzaglijke verliezen het volksvermogen zou worden blootgesteld, indien voortaan de kritiek van den particulieren belegger

bij industrieele investeringen werd uitgeschakeld.

Niet minder bedenkelijk is het eerstgenoemde argument van den heer Meijer de Vries, als zou voor de beoordeeling van de productiviteit van een Overheids-werk de bespaarde steun van het te investeren bedrag mogen worden afgetrokken. De productiviteit van een onderneming moet uitsluitend naar haar eigen baten en lasten worden beoordeeld. Zou men dit beginsel loslaten, dan zou de toevallige omstandigheid, dat de Staat werklozensteun verleent tot gevolg hebben, dat tal van improductieve ondernemingen productief gemaakt zouden kunnen worden, indien ze door den Staat zouden worden overgenomen, een gevolgtrekking, die toch wel niemand zal willen aanvaarden. Het gevaar van dergelijke redeneeringen ligt niet alleen hierin, dat op deze wijze het ééne gat met het andere wordt gestopt en de zoo noodige klaarheid in het financieele Overheidsbeheer allengs verloren gaat, maar bovendien daarin, dat de Staat ongemerkt van tijdelijke noodmaatregelen wordt gedrongen naar een terrein van blijvende staatswerkzaamheid, zoodat de economische gevaren van die taakuitbreiding voldoende worden overvogen.

Toevallig valt er uit de publicaties van de laatste weken nóg een voorbeeld te vermelden, dat de gevaren van dergelijke onzuivere argumenteeringen en berekeningen duidelijk in het licht stelt.

De heer Ir. V. J. P. de Blocq van Kuffeler, Hoofd-ingenieur-Directeur der Zuiderzeewerken, heeft dezer dagen een rede gehouden voor de Afd. Technische Economie van het Kon. Instituut van Ingenieurs over den financieelen opzet van de Zuiderzee-inpoldering, van welke rede een overzicht is opgenomen o.a. in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 4 Febr. jl. Avondblad. Indien dit verslag de rede juist heeft weergegeven, heeft de Directeur aldaar een tweetal becijferingen ontwikkeld, welke met de bovenvermelde argumenteering van den heer Meijer de Vries overeenstemmen. Vooreerst heeft hij betoogd, dat van de kosten van droogmaking der Wieringermeer ter grootte van 20.000 ha, welke kosten f 100 miljoen hebben bedragen, een bedrag van f 17 miljoen afgetrokken zou mogen worden wegens besparing op den werkloosheidssteun. Eenzelfde redeneering wordt gevolgd bij de N.O. inpoldering ter oppervlakte van 47.600 ha, die f 123.8 miljoen zal kosten, bij welke berekening echter de rente van het bouwkapitaal ten bedrage van f 45.1 miljoen buiten beschouwing is gelaten, omdat deze rentelast zou wegvallen tegen de voordeelen der werkverruiming. Ik heb er reeds vroeger op gewezen, dat deze redeneering, die ook in de officieele begrotingsstukken voorkomt, en die alleen wordt gebruikt om den kostprijs van den grond wat dichter bij de productieve waarde te brengen en hierdoor de uitvoering van het werk aannemelijker te maken, onjuist is.

Het is niet waar, dat de kostprijs per ha in den N.O. polder $f 123.800.000 : 47.600 = f 2600$ zou bedragen. Want de rente van het bouwkapitaal ten bedrage van f 45.1 miljoen wordt door den Staat betaald, en wordt, aangezien deze rente het begrotingstekort verhoogt, niet aanstonds afgeschreven, maar door geldleening gedekt, welke geldleening vanaf de consolidatie ingevolge het bepaalde in art. 6 lid 2 der Comptabiliteitswet ten laste van het betrokken begrotingshoofdstuk komt. Bovendien is 47.600 ha de bruto oppervlakte van den polder, waarvan ter berekening van den netto-kostprijs moet worden afgetrokken de totale oppervlakte benodigd voor wegen, kanalen e.d. De kostprijs van dezen grond bedraagt dus niet f 2600 per ha, maar zeker f 4000 per ha, wat nog niet eens bijzonder hoog is berekend, daar in de Wieringermeer de kostprijs f 5000 heeft bedragen. Indien nu de productieve waarde van den grond in de N.O. polder is te stellen op gemiddeld f 2000 per ha, dan zal dus na de droogmaking op iedere ha f 2000 en op den geheelen N.O. polder f 95.200.000 wegens

overkapitalisatie door het dan levende geslacht afgeschreven moeten worden.

Het tegenwoordig geslacht profiteert in sterke mate van deze inpoldering, niet alleen, omdat er een kleine 2000 menschen aan werkzaam zijn, maar ook wegens den aankoop hier te lande van de voor de uitvoering benodigde materialen. Tegenover deze voordeelen staat het aandeel, dat deze generatie in de lasten draagt in geen verhouding. Is de polder echter drooggemaakt, dan mag het dan levende geslacht uit de belastingopbrengsten de overkapitalisatie ten bedrage van een kleine f 100 miljoen afschrijven, die door de tegenwoordige generatie ten onrechte naar de toekomst is verschoven. Dit voorbeeld van ongeoorloofde lastenverschuiving staat volstrekt niet alleen en zou nog in bedenkelijke mate uitbreiding erlangen, indien in de gedachtengang van den heer Meijer de Vries de Staat ter wille van de werkverruiming kapitaal ging steken in allerlei mogelijk sympathieke, doch niet of niet voldoende productieve ondernemingen.

Het adres der zgn. negen-mannen, dat het tekort op de Rijksbegroting voor 1939 heeft becijferd op ongeveer f 200 miljoen, is terzijde gelegd, omdat het overdreven en negatief werd geacht. Negatief was het adres niet, omdat het, steunende op de overtuiging, dat alleen een goed en volledig inzicht in den tegenwoordigen toestand der Overheidsfinanciën de meerderheid van het Nederlandsche volk tot de overtuiging zal kunnen brengen, dat het behoud van onze volkswelvaart een belangrijke inperking van den Overheidsdienst noodzakelijk maakt, het positieve advies bevat om vóór alles de Rijksbegroting zoodanig te herzien, dat de tekorten volledig tot uiting worden gebracht, d.w.z. zonder weglating of vermindering van verplichte uitgaven en zonder onverantwoordelijke lastenverschuivingen naar de toekomst of wel naar andere publiekrechtelijke lichamen, die deze uitgaven evenmin kunnen dekken.

En of het door de negen mannen becijferde tekort overdreven is zal wel blijken, zoodra men den moed heeft gevonden den werkelijken toestand volgens evengenoemde beginselen in de Rijksbegroting tot uitdrukking te brengen. De hierboven vermelde, aan publicaties van de laatste weken ontleende voorbeelden, doen ons zien, voor welke verrassingen men bij een dergelijk objectief onderzoek nog kan komen te staan.

A. VAN DOORNINCK.

DE RUBBERPOSITIE.

Besluit comité.

Het besluit van het Internationale Rubbercomité, genomen in zijn vergadering van 14 dezer, om de restrictie voor het tweede kwartaal 1939 op 50 pCt. te handhaven, biedt een welkome gelegenheid om de rubberpositie eens nader te bezien. Laat ons daarbij vooropstellen, dat wij het besluit volkomen toejuichen en het feitelijk de eenige mogelijkheid achten, die het comité open stond. Reeds weken lang vertoonde de rubbermarkt, zoowel door de politieke factoren als door de veld winnende overtuiging op de markt, dat het restrictiepercentage zou worden verlaagd, een afbrokkelende tendens, die het het comité zeer moeilijk maakte een dergelijk besluit te nemen. Van verschillende zijden werd het als een catastrofe geschilderd, indien het uitvoerpercentage wederom met 5 zou worden verhoogd en met de onzekerheid op politiek gebied — Hitler zou op den dag der vergadering spreken — voor oogen, kon het comité niet riskeeren, dat door groote liquidaties een druk op de prijzen zou worden geoefend. De rubbermarkt leed hoofdzakelijk aan een gebrek aan belangstelling, aan een gebrek aan affaire, die zij met de effectenmarkt gemeen heeft en die voortspruit zoowel uit de moeilijk te overziene politieke situatie als uit de aarzende houding, die de conjunctuur kenmerkt.

Was dus een verkleining der restrictie door markt-technische oorzaken vrijwel onmogelijk, voor een ver-

scherping der beperking was, op grond van de ontwikkeling der rubberpositie, geen enkele aanleiding. De eenige mogelijkheid, welke overbleef was dus, het achterwege laten van het nemen van een besluit daar gelaten, het handhaven van het restrictie-percentages. Daartoe bestond te meer aanleiding, omdat het aan den vooravond der vergadering gepubliceerde cijfer van het Amerikaanse rubberverbruik in Januari, n.l. 46.234 ton, als gunstig moest worden beschouwd.

Statistische positie.

Aan de hand van het Januari-bulletin van het internationale rubbercomité is het mogelijk thans een overzicht te geven van den gang van zaken in 1938. In cijfers samengevat krijgen wij dan het volgende:

Voorraad buiten de restrictie-landen per ult. 1937	526.082	
netto-exporten in 1938 van		
de volledige restrictie-landen	737.411 ton	
Siam en Fransch Indo-China	99.598 "	
de outsiders	27.670 "	864.679
		1.390.761
Verbruik van de Vereenigde Staten	411.242 ton	
" " het Ver. Koninkrijk	106.915 "	
invoer der andere invoerlanden	390.711 "	908.868
Berekende voorraad buiten de restrictiegebieden per ult. 1938		481.993

Het bedoelde overzicht van het comité raamt dezen voorraad, exclusief dien in Japan, op 458.566 ton; het verschil kan hieruit worden verklaard, dat de stoomende voorraden hier worden aangenomen overeen te komen met 1½ maand wereldverscheppingen.

Bezien wij de productiecijfers nader, dan valt het op, dat de restrictielanden zonder uitzondering meer dan het quotum hebben uitgevoerd. Malakka overschreed den toegestane uitvoer, inclusief den carry-over van 1937, met 11.381 ton, Ceylon, met 7.145 ton, Ned.-Indië met slechts 278 ton en de andere restrictiegebieden min of meer belangrijk. Voor Ceylon deed indertijd het gerucht de ronde — dat overigens niet bevestigd is — dat het internationale comité een overschrijding heeft toegestaan, doch afgescheiden hiervan beteekent deze overschrijding, die inclusief Ceylon, 22.277 ton bedraagt, een vooruitloopen op den uitvoer van 1939; immers wat toen te veel werd uitgevoerd, moet thans worden ingehaald.

Siam en vooral Fransch Indo-China hebben hun productie sterk opgevoerd, n.l. van respectievelijk 35.551 ton in 1937 tot 41.080 in 1938 en van 43.374 tot 58.518 ton; Indo-China is daardoor de grens genaderd (60.000 ton), waarboven ook dit gebied aan de beperking deelneemt, echter zonderdat daardoor een streven tot vermindering van den uitvoer ontstaat. Integendeel, bij gunstige prijzen zal de restrictie hier een stimulans voor de productie en uitvoer vormen, omdat hoe grootter de overschrijding van de grens van 60.000 ton is, des te meer zal kunnen worden afgezet, hoewel dan ook meer moet worden prijsgegeven. De omvang van den uitvoer wordt hier zuiver bepaald door opbrengst en kostprijs.

De uitvoer der outsiders is ondanks de prijsdaling ongeveer constant gebleven, n.l. 27.670 ton tegen 28.275 in 1937, een merkwaardig verschijnsel, dat erop wijst, dat voor de buitenstaanders, met name Liberia en de Phillipijnen, de uitvoer van rubber een voordeel beteekende. Daar, waar de rubberwinning geheel of ten deele door inboorlingen of uit bijzondere gewassen geschiedt (overig Afrika, Brazilië en Mexico) kan wel een vermindering van den export worden vastgesteld.

De consumptie van geregenereerde rubber is in 1938 zoowel in de Vereenigde Staten als in het Vereenigd Koninkrijk minder geweest, vooral in de Vereenigde Staten, waaruit weer het verband tusschen rubberprijs en verbruik van reclaimed rubber blijkt.

De consumptie van rubber is, gelijk onderstaand staatje toont, over de geheele linie minder geweest.

	1938	1937
Verbruik der Vereenigde Staten	411.242 ton	543.600 ton
" Vereenigd Koninkrijk	106.915 "	114.628 "
Invoer overige importlanden	390.711 "	435.541 "
	908.868 ton	1.093.769 ton
Verbruik in productielanden	8.362 "	9.791 "
Totaal	917.230 ton	1.103.560 ton

Deze vermindering van het verbruik, die met uitzondering van slechts een enkel land over de geheele wereld wordt waargenomen, moet in de eerste plaats, naast vermoedelijk aan kleinere voorraadvorming, worden toegeschreven aan de verminderde automobielpductie; de wereldproductie van auto's is van 6.358.000 wagens in 1937 gedaald tot 3.980.000 in 1938; het aandeel der Vereenigde Staten daarin was respectievelijk 4.808.974 en 2.489.559.

Daarnaast mag zeker niet uit het oog worden verloren, dat ook het verbruik voor andere bestemmingen — ondanks de beteekenis als oorlogsgrondstof — althans voor de Vereenigde Staten, is gedaald.

De synthetische rubber, van welke men de gevaren zoo graag verkleint, blijft een zeer onaangename factor; in Duitschland, Italië en Japan stelt men alle pogingen in het werk om de kunstrubber de plaats van de natuurlijke te doen innemen, en ook in Rusland wordt naar autarkie gestreefd. Nu moge men betoogen, dat de synthetische rubber alleen in naar autarkie-strevende landen — overigens ook Polen — een kans heeft, het gevaar is ook dan zeer reëel, hetgeen wel hieruit blijkt, dat deze landen gemiddeld in 1937 en 1938 tezamen hebben ingevoerd bijna 210.000 ton ruwe rubber op een totaal gemiddeld verbruik van ruim 1.000.000 ton, dus ruim 20 pCt. Weliswaar is hier ook een voorraadvorming bij inbegrepen, doch evenzeer is het waar, dat deze landen reeds ten deele in eigen behoefte voorzien. Men behoeft nog geen spoken te zien om toch vast te stellen, dat het onverstandig zou zijn deze realiteiten uit het oog te verliezen.

Tegen de algemeene verwachting in gaven de laatste maanden van 1938 een vermeerdering van verbruik te zien, die het niveau van den wereldvoorraad buiten de restrictiegebieden tot beneden een half jaar verbruik heeft doen dalen; de voorraden binnen de restrictiegebieden zijn daarentegen grooter geworden.

De voorraadpositie is dus, hoewel nog te groot, belangrijk gunstiger geworden en zal daarom op zichzelf geen prijsdrukkenden invloed kunnen oefenen. Veeleer valt aan te nemen, dat de markt daarin, zoodra de algemeene toestand beter wordt, alleen maar gunstige factoren ziet.

Het jaar 1939 zet gunstig in: een voorraad van nog geen 6 maanden verbruik, een gunstig consumptiecijfer voor Januari en een verwachte uitvoer, die beneden het verwachte verbruik zal blijven; immers, voor het eerste halfjaar geldt een restrictiepercentage van 50, hetgeen een toegestane uitvoer beteekent. voor de volledige restrictielanden . . . 366.125 ton daarvan in 1938 reeds uitgevoerd (incl.

Ceylon)	22.277 "	343.848
uitvoer Siam, Indo-China en outsiders		± 66.152
Totaal		410.000

of gemiddeld per maand nog geen 69.000 ton. Zelfs in het toch niet zeer gunstige jaar 1938 heeft sedert Februari het verbruik zich voortdurend boven dit niveau bewogen, voor Januari van dit jaar mag men een wereldconsumptie van 90.000 ton aannemen.

Het komt ons voor, dat dus een verdere vermindering der voorraden in deze periode mag worden verwacht en dat, indien de economische toestand verbetert, niet alleen een verhooging van het uitvoerpercentage voor het derde kwartaal verwacht mag worden, doch ook als volkomen gemotiveerd toegejuicht zou moeten worden. De statistische positie is slechts van secundaire beteekenis en wil men bij een verbetering van den economischen toestand een sterke prijsstijging voorkomen, dan zal een verhooging van het uitvoerpercentage daartoe de eenige weg zijn.

J. F. H.

DE ENGELSCHEN BANKEN IN 1938.

De conjunctuur in Engeland.

De jaarvergaderingen der Engelsche banken hebben in den loop der vorige maand plaats gevonden en de Presidenten dezer instellingen hebben op de gebruikelijke wijze hun meening over den economischen toestand doen kennen.

Dat deze beschouwingen beïnvloed waren door den teruggang in de conjunctuur, welke zich in den loop van het vorige jaar in Engeland heeft voorgedaan, spreekt vanzelf. Het jaar 1938 heeft gestaan in het teeken van een tot dusverre nog niet bijzonder ernstige depressie, of, zooals men het in zulke gevallen gaarne uitdrukt, van een „recession” in de economische ontwikkeling.

Reeds in 1937 was een zekere mate van stagnatie in de tevoren aanzienlijke bedrijvigheid in het bouwvak te bemerken, welke zich in 1938 heeft voortgezet. De uitvoer was in 1938 mede als gevolg van den achteruitgang der conjunctuur in andere landen, minder gunstig. Textielindustrie en scheepsbouw vertoonden sterken achteruitgang, hetgeen weder tot een terugslag in andere bedrijven leidde, met name in de ijzer- en staalindustrie. De stimulans, door de bewapeningsopdrachten der Regeering aan het economisch leven gegeven, bleek voorshands niet voldoende om een en ander te compenseeren. En, al bewegen zich de verschillende conjunctuurindices op een aanmerkelijk hooger niveau dan in het dieptepunt der vorige depressie het geval was, zoo schijnt het toch niet twijfelachtig, of Engeland bevindt zich wederom in een baaie van de korte conjunctuurgolf.

Wij laten ter illustratie van een en ander eerst enkele cijfers volgen betreffende productie en werkloosheid.

Maand-gemiddelde	Index industr.prod. (1924 = 100)		Geschatte kosten uit te voeren bouwplann. mill. £	Werkloosheid	
	Totaal	Ruw ijzer, staal, scheepsb. en spoorw. materiaal		Aantal in mm.	Percentage
1929	110,6	114,0	6,09	1,26	10,4
1932	84,9	46,1	5,52	2,85	22,1
1935	108,4	92,6	9,53	2,03	15,5
1936	117,9	109,5	9,75	1,82	13,2
1937 I	119,6	115,7	9,62	1,71	12,2
„ II	126,5	122,4	9,78	1,49	10,7
„ III	121,3	125,1	8,35	1,44	10,0
„ IV	128,7	130,5	8,96	1,60	11,1
1938 I	122,8	125,0	8,46	1,89	13,1
„ II	108,1	107,3	8,81	1,87	13,1
„ III	99,3	86,4	7,70	1,87	13,0
„ IV	107,8	91,0	7,44	1,90	12,9

De achteruitgang in den internationalen handel, de daling der scheepsvrachten, welke factoren op de ontwikkeling van de betalingsbalans een ongunstigen invloed hadden, gepaard aan het slechts weinig dalende prijsniveau daar te lande, verklaren naast den invloed van de in het najaar van 1938 tot groote bedragen weggetrokken internationale saldi, veel van de daling, welke het Pond Sterling ten vorigen jare heeft ondergaan.

Wij vestigen in het bijzonder de aandacht op het relatief hooge niveau der prijzen van eindproducten en der levenskosten. Weliswaar hebben deze beide in den loop van 1938 een tendens tot daling vertoond, die in het hierboven weergegeven gemiddelde niet tot uiting komt, doch deze daling is van zeer geringen omvang. De prijzen der eindproducten toonden met 114.0 het hoogste maandgemiddelde in Januari 1938 en besloten het jaar op 111.2; de levenskosten behielden het hoogste maandcijfer met 101.6 in Juni om vervolgens te dalen tot 98.8 in December. Er is dus blijkbaar eenige beweging in neerwaartsche richting geweest, maar van groot belang was deze tot dusverre niet.

Uiteraard moest de economische achteruitgang in het land zelf en de aftocht van een aanzienlijk bedrag aan buitenlandsche saldi ook de positie van het bankwezen beïnvloeden. De achteruitgang, welke het bankbedrijf vertoont, is echter van zeer geringen omvang gebleven. De deposito's vertoonden een matigen teruggang. Onder de activa is het eigenlijk alleen de post „wissels”, die sterk is teruggelopen, hetgeen in verband wordt gebracht met onvoldoend aanbod van wisselmateriaal van den handel en van schatkistpapier. Overigens zijn de cijfers opmerkelijk goed op peil gebleven, ook de voorschotten aan het bedrijfsleven, die slechts zeer weinig zijn achteruitgegaan. Dit moge blijken uit de onder aan deze bladzijde afgedrukte gegevens.

De ietwat afgenomen economische activiteit heeft zich op financieel gebied in 1938 ook geuit in de vermindering der in de clearing omgezette bedragen. De Londensche clearing vertoonde het volgende beeld:

Maand-gemiddelde	Londensche Clearing (in m.m. £)
1929	3.328
1930	3.232
1931	2.651
1932	2.319
1933	2.310
1934	2.561
1935	2.704
1936	2.920
1937	3.060
1938	2.822

Conjunctuurstabilisatie en „managed currency”.

Als steeds trekken bij de beoordeeling van de situatie in het afgelopen jaar de beschouwingen van Engeland's meest prominenten bankman, den heer McKenna van de Midland Bank, ten zeerste de aandacht.

Deze is, gelijk men weet, een groot voorstander van „managed currency”, in het algemeen gericht op interne prijsstabilisatie en op het neutraliseeren van den invloed van het buitenland door de gestie van het Equalisation Account eenerzijds, en — zoo noodig — een bewegelijken valutakoers anderzijds. Toe- en afvloed van tijdelijk in Engeland door het buitenland aangehouden gelden dient zooveel mogelijk gecompenseerd te worden door genoemd fonds, opdat niet ren-

(In miljoenen £)

Einde des jaars	Deposito's	Kas		Saldi bij cheques op andere banken	Call-Money en Short Notice	Wissels	Kas, saldi etc., Call en wissels in % v. Dep.	Beleggingen		Voorschotten		Accepten
			In % v. Dep.						In % v. Dep.		In % v. Dep.	
1929	1.625,4	210,1	12,9	67,4	124,3	196,1	36,8	196,5	12,1	887,7	54,6	154,4
1930	1.697,3	211,4	12,5	60,0	119,0	288,4	40,0	236,3	13,9	828,8	48,8	108,4
1931	1.563,4	185,3	11,9	56,3	102,5	211,4	35,5	234,4	15,0	809,2	51,8	93,9
1932	1.773,0	198,1	11,2	57,3	109,8	355,4	40,6	398,8	22,5	689,9	38,9	82,4
1933	1.744,0	202,0	11,6	58,6	106,7	269,9	36,5	481,9	27,6	658,2	37,7	103,9
1934	1.771,4	196,7	11,1	62,5	138,4	232,5	35,6	505,4	28,5	677,9	38,3	112,6
1935	1.874,3	215,9	11,5	69,0	129,5	277,3	36,9	520,5	27,9	704,3	37,6	88,3
1936	2.016,1	225,4	11,2	76,3	167,2	267,6	36,5	552,8	27,4	765,6	38,0	89,9
1937	2.034,5	223,6	11,0	78,4	126,7	263,4	34,0	531,8	26,1	851,6	41,9	88,1
1938	1.950,1	218,7	11,2	75,9	120,6	217,2	32,4	544,7	27,9	846,6	43,4	104,8

Van prijzen en levenskosten geeft onderstaand staatje een beeld:

1930 = 100

Maand-gemid-deelde	Groothandelsprijs index (Board of Trade)			Index kosten v. levensonderh. (Ministry of Labour)
	Grondstoffen	HalfFabr.	Eindproducten	
1930	100	100	100	100
1931	76,6	86,5	93,6	93,9
1932	70,7	83,7	92,7	91,2
1933	80,2	84,6	93,5	88,7
1934	88,0	86,9	94,8	89,8
1935	88,3	87,6	94,9	91,0
1936	98,9	93,3	98,2	93,8
1937	122,9	108,9	111,4	98,9
1938	92,9	104,5	112,1	99,3

teverhooging van de Centrale Bank zal behoeven plaats te vinden op een oogenblik, waarop dit voor het binnenlandsche bedrijfsleven ongewenscht zou zijn; de rente, die de Centrale Bank berekent en die voor de rekening-courant-voorschotten der particuliere banken het richtsnoer vormt, dient geheel te worden beheerscht door de positie van het binnenland. Wegvloeien van buitenlandsch geld moet derhalve niet worden beantwoord met discontoverhoging, die juist in het afgelopen jaar schadelijk zou zijn geweest. De heer McKenna betreurt het weliswaar, dat de banken door gebrek aan wisselmateriaal haar „second line of defense” niet zoo sterk kunnen maken als zij wel zouden wenschen, en dat zij dus ook aan haar voorschotten aan het bedrijfsleven niet dien omvang kunnen geven, die strikt genomen thans noodig zou zijn voor het weder op peil brengen van de afgenomen economische activiteit. Maar hij is toch over het geheel met de resultaten, die Engeland met zijn geldpolitiek sinds het loslaten van den gouden standaard heeft opgedaan, uitermate tevreden:

„The great achievement of monetary progress since 1931 is the discovery that our domestic business can be protected against extraneous developments, with which it has nothing to do and for which it is not responsible, and that we can expand or contract credit according to internal needs. To this extent at least we have become masters in our own house.”

„To this extent”: dit wil niet zeggen, dat Engeland geheel onafhankelijk van het buitenland zou zijn geworden; maar wel kan men zeggen, dat bepaalde buitenlandsche invloeden — waarbij de heer McKenna blijkbaar denkt aan de bewegingen van het vlottende internationale kapitaal — de binnenlandsche situatie niet behoeven te wijzigen en dat met behulp van het nieuwe monetaire apparaat, waarin het goud nog wel een rol speelt als internationaal betaalmiddel, doch niet meer als standaard fungeert, een aanmerkelijke mate van conjunctuurstabilisatie is te bereiken, die tot dusverre gunstig afsteekt bij de in verschillende andere landen, met name in het nog steeds zoo onrustige Amerika, bereikte resultaten.

Tot zoover kan, naar het ons wil voorkomen, het betoog van den President der Midland Bank met instemming worden begroet. Geen geldpolitiek is in de praktijk feilloos toegepast geworden, ook in Engeland niet. Maar het streven om, mede door monetaire middelen te geraken tot een meer gelijkmatige economische ontwikkeling is als zoodanig juist en een belangrijke stap in de goede richting, vergeleken bij het onbeholpen automatisme van den vroegeren gouden standaard.

Nu is intusschen met het aanvaarden en toepassen van op stabiele geldwaarde gerichte monetaire politiek nog slechts een deel van de taak verricht, die noodig is om een waarlijk gezonde economische ontwikkeling te verkrijgen. Geen geldstelsel kan den waarborg verschaffen, dat niet van tijd tot tijd meer of minder ernstige inzinkingen in het economisch leven zullen intreden, al was het alleen maar, omdat men den invloed der buitenlandsche conjunctuur en de nadeelige gevolgen van verminderde koopkracht, van vreem-

de landen op den eigen uitvoer niet geheel en al kan uitschakelen.

Bestrijding van niet door interne monetaire oorzaken veroorzaakte conjunctuurinzinking.

De vraag rijst dan, op welke wijze een conjunctuurinzinking, die niet te wijten is aan de fouten der eigen geldpolitiek, kan worden genezen. Het is op dit punt, dat in Engeland door velen de inschakeling wordt verlangd van de uitvoering van openbare werken door de Overheid, gefinancierd met leeningen, die deels stilliggend geld zullen mobiliseeren, deels tot nieuwe geldcreatie door de banken aanleiding zullen geven. Voor Engeland speelt hier vooral de bewapening een rol van betekenis, waarbij aanstonds het probleem rijst, of men in tijden van stagneerende of achteruitgaande conjunctuur de kosten hiervan uit leeningen dan wel uit belastingen zal hebben te betalen. Gelijk bekend, legt de Engelsche Regeering in deze het zwaartepunt bij de financiering uit leeningen.

Ook de heer McKenna bespreekt deze vraag en is onomwonden voor financiering uit leeningen geporteerd, zoolang er nog zooveel werklozen zijn. Men hoore slechts:

„The choice lies between additional taxation, borrowing, or something of each. If labour today were in full employment I should, for my part, unhesitatingly lay the emphasis on taxation. But when there is very considerable unemployment, questions arise which may lead to a different conclusion. New taxation disturbs industry for the time being by reducing the demand for goods of widespread consumption, or at any rate by creating a belief that there will be such a reduction in the near future. Orders are withheld and employment is consequently diminished. In a condition of full employment the labour so displaced might readily be absorbed, but when we have already nearly two million people unemployed we must be careful not to add to their number. The additional expenditure by the Government ought if possible to be so directed as to bring into productive activity men and women who are now out of employment. Taxation will not help in this respect; borrowing, on the other hand, under existing conditions will stimulate employment, and as the demand for labour grows industrialists will be forced ultimately to draw from the pool of unemployed. The limit to this policy is obviously reached when all labour employable at a profit at the current rate of wages is fully engaged, but we are a long way from that condition at the present time.”

De vraag rijst, of dit dan geen bedenkelijke gevolgen voor de betalingsbalans zal hebben, daar toch bewapening tot extra-invoer leidt en als zoodanig den uitvoer geenszins stimuleert, integendeel, deze veel-er bemoeilijkt wegens de prijsopdrijvende tendenzen, welke zij in werking stelt. Men weet, dat reeds met betrekking tot 1937 Sir Robert Kindersley zijn ongerustheid over de verslechtering van de Engelsche betalingsbalans kenbaar heeft gemaakt.

McKenna uit zich over deze zijde van het probleem op de volgende wijze:

„It may be asked, however: What effect will this huge Government expenditure have on the balance of international payments? Obviously, for a country which produces within its own borders so little of the raw materials required for re-armament, the carrying out of a vast programme such as Great Britain has undertaken must involve an expansion of the volume of imports, against which there is no prospect of countervailing exports. Add to this the laying in of stocks of food and other necessaries, and there arises a strong probability that our current income from sales abroad of British goods and services and the yield on our overseas investments may be insufficient to meet our purchases. A year ago I suggested that the balance of payments is under ordinary conditions a test of whether we are right or wrong in going on with an expansive monetary policy. I expressed some doubt as to the accuracy of previous estimates, but it may well be now that our specially enlarged imports have not been financed out of current income from abroad. Are we then to infer that the time has come when our monetary policy should be reversed, and restrictive financial measures adopted in order to reduce consumption?”

I do not think we need contemplate, as an early necessity, any such drastic — and damaging — steps. The temporary enlargement of imports for purposes of defence is a different matter from growth of imports for immediate consumption. If we are incurring a deficit on our current balance of payments we must, it is true, be drawing on our capital abroad; but so far as we are accumulating stocks we are merely exchanging one kind of asset for another. In any case we are not drawing on our capital abroad to maintain a standard of living higher than we can afford. If it should become clear that rearmament is causing true inflation, as indicated by over-employment and an all-round rise in costs, it will, I think, be undeniable that restrictive measures have become a matter of urgency. But I see no sign of a near approach to that condition."

Naast het hier gesignaleerde gevaar voor de betalingsbalans, dat McKenna blijkbaar nog niet van veel belang acht en dat in wezen hierop neerkomt, dat buitenlandse activa worden ingeteerd, waartegenover in het eigen nationale economische leven slechts improductieve activa in den vorm van bewapening ontstaan, is er nog een tweede gevaar, dat ons met betrekking tot Engeland en andere landen, die de bewapening als een geschikt middel tot „Ankurbelung" beschouwen, voor doet.

Wanneer een land eenmaal een zeker bewapeningsprogramma heeft aanvaard onder den drang van omstandigheden, welke deze uitgaven tot een onvermijdelijkheid maken, en wanneer dan voorts, zooals zulks momenteel in Engeland het geval is, een aanzienlijke werkloosheid heerscht en geld- en kapitaalmarkt ruim zijn, zoodat van de benodigde productiefactoren een zekere, braak liggende reserve aanwezig is, dan ligt het inderdaad voor de hand om in zulke tijden van depressie de bewapening te bezigen als middel tot conjunctuuregialisatie.

Dit middel werkt echter slechts „eenmalig", het reproduceert zich niet, tenzij — hetgeen niet is aan te nemen — de bewapening tot in het oneindige zou worden voortgezet en uitgebreid. De stimulerende werking verdwijnt dus, zoodra het bewapeningsplan klaar is. Indien dan niet inmiddels andere mogelijkheden tot rendabele aanwending van de beschikbare productiekrachten in het particuliere bedrijfsleven zijn geschapen, zal na voltooiing der bewapening of een geweldige inzinking der economische activiteit intreden, of wel de Staat noodgedrongen den weg der perpetueele „staatsconjunctuur" moeten inslaan.

Noch het een noch het ander schijnt bijzonder aantrekkelijk. Nu is het mogelijk, dat de heer McKenna zich deze minder aangename perspectieven ook wel heeft gerealiseerd, maar daarvan blijkt dan toch in zijn overigens belangwekkende rede niets. Dat is ook daarom te betreuren, omdat, ware de zuiver tijdelijke werking der bewapening wel in het betoog betrokken, allicht door den spreker ook de mogelijkheden zouden zijn aangegeven ter beantwoording van de vraag: „after re-armament, what?"

Deze vraag is zeer wel voor beantwoording vatbaar. Naast de beginselen eener rationeele geldpolitiek, waarop de President der Midland Bank zelf met zooveel talent heeft gewezen, dient als onderdeel van een programma voor duurzaam herstel der economische activiteit in een land van de structuur van Engeland op tweeërlei te worden gewezen.

Het eerste punt betreft de verruiming van het internationale handelsverkeer, zoodat de uitvoerbedrijven, die telkens weer voor terugslagen komen te staan en dan de conjunctuur ongunstig beïnvloeden, den noodigen armslag verkrijgen. Het Britsch-Amerikaansche Handelsverdrag is een belangrijke stap in de goede richting, die echter door meer van dergelijke stappen gevolgd dient te worden. Daarbij zal het aanvankelijk met zooveel aandrang in Engeland verkondigde en in belangrijke mate in practijk gebrachte denkbeeld, dat men met *bescherming* tot algemeene verlevendiging van het bedrijfsleven kan geraken, overboord gezet moeten worden; wel kan men op deze

wijze de binnenlandsche markt stimuleeren, maar nog altijd alleen maar ten koste van de uitvoerbedrijven. Voor het eene land zijn deze belangrijker dan voor het andere; maar bij een productie voor uitvoer, die ongeveer 8 à 10 pCt. van de waarde van het geheele nationale inkomen uitmaakt en die bovendien sterk geconcentreerd is in bepaalde gebieden, zooals dat in Engeland het geval is, daar laat zich het belang van de uitvoerbedrijven voor een harmonische conjunctuurontwikkeling niet wegrifjeren.

Het kostenpeil.

Kan men zeggen, dat op dit gebied teekenen van verbetering te constateeren zijn, waarbij overigens het initiatief niet zoozeer van Engeland, als veeleer van de Vereenigde Staten is uitgegaan, op een ander gebied ziet het er voorshands nog minder gunstig uit. Zooals wij reeds in ons verslag van de laatste jaarvergadering van de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde hebben uiteengezet¹⁾, zulks naar aanleiding van een belangwekkend betoog van Prof. Mees, is in een periode van depressie of, als men het zoo noemen wil, „recession", bij toenemende werkloosheid de verlaging van het peil der geldloonen een harde noodzakelijkheid. Uitsstel of afstel daarvan op grond van de zgn. „koopkrachttheorie" verergert slechts de kwaal, die immers voortspruit het verminderde rendabiliteit van een deel van het bedrijfsleven.

Van loonsverlaging valt in Engeland nog weinig te bespeuren. De index van gemiddelde weekloonen bevond zich in 1938 op hooger peil dan in 1937 en bleef sinds Maart 1938 onveranderd op 103.2. Dat is ongetwijfeld een voordeel voor den kleinhandel, welks omzetten in 1938 nog konden stijgen. Maar, of het voor Engeland's conjunctuurontwikkeling in de toekomst bevorderlijk mag worden geacht, moet, zooals gezegd, sterk worden betwijfeld.

Wij laten hier een staatje van loonindices en kleinhandelsoorzetten volgen:

Maandgemiddelde	Index van gemiddelde weekloonen (1924 = 100)	Index van omzetten in den kleinhandel (1933 = 100)
1929	99,0	—
1930	98,0	—
1931	96,9	—
1932	95,2	—
1933	94,0	100
1934	94,0	103
1935	95,0	109
1936	97,4	117
1937	100,5	125
1938	103,1	128

Nu is het onjuist, om *uitsluitend* en alleen van loonsverlaging in tijden van depressie heil te verwachten voor het herstel der economische activiteit. Zulk een loonsverlaging helpt in den regel weinig of niets, wanneer zij niet gepaard gaat met een passende reflatiepolitiek (devaluatie, goedkoop geld, versnelde uitvoering van openbare werken, tijdelijke financiering van Overheidsdeficitten met geleend of gecreëerd geld, e.d.). Geen dezer maatregelen helpt op zichzelf. Zij zijn ook niet in alle omstandigheden alle tezamen noodzakelijk; somtijds kan men er één of enkele nalaten. Maar als men zich vastlegt op één enkel principe ter bestrijding van een zoo complex verschijnsel als de conjunctuurgolven, leidt dit gewoonlijk tot een mislukking, en wel omdat men dan een kwaal, die zich in verschillende onderdeelen van het economisch organisme uit, slechts op één terrein te lijf gaat en haar elders laat doorwoekeren, hetgeen den geheelen toestand gewoonlijk verergert en in elk geval een stemming van toenemend pessimisme moet kweken.

Dit alles dient te worden bedacht, wanneer in tijden van stijgende werkloosheid vóór loonsverlaging wordt

¹⁾ Zie Econ.-Stat. Ber. van 2 November 1938.

gepleit. Onzerzijds wordt deze aanbevolen als nuttig, maar geenszins als uitsluitend heilmiddel.

Thans terugkeerend tot de rede van den heer McKenna, moeten wij constateeren, dat deze aan het zooveen vermelde aspect van ons vraagstuk niet of nauwlijks aandacht heeft besteed. De loonsverlaging als zoodanig wordt door hem niet in het geding gebracht en voor zoover hij er wellicht op zinspeelt, zouden wij geneigd zijn te meenen, dat hij er tegen is. Immers, hij verheugt zich over het feit, dat in Engeland ondanks den teruggang in de Amerikaanse conjunctuur en ondanks de reacties, die zulks in Engeland zelf heeft teweeggebracht, de „general standard of living has been fully maintained”.

Dat het in tijden van achteruitgaande werkgelegenheid voor de arbeiders als geheel een belang kan zijn om „reculer pour mieux sauter” en om, zoolang dat ter werkverruiming gewenscht is, verlaging van loon te aanvaarden, zij het ten koste van een tijdelijken achteruitgang in den levensstandaard, is een meening, waarvoor de President der Midland Bank, blijkbaar zelve eenigszins besmet met de koopkrachttheorie, terugdeinst. Hetgeen te betreuren is bij een zoo eminent economist.

G. M. V. S.

VRIJHEID EN GEBONDENHEID BIJ VERKEERSCOÖRDINATIE.

1. In de verhouding tusschen Overheid en verkeer zijn vrijheid en gebondenheid belangrijke waarden. Hoe groote bewegingsmogelijkheid het verkeer ook geeft, het is toch voor het overgrote deel gebonden aan de grenzen van den weg en aan de techniek van wegen- en voertuigbouw. En ook de economische functie kent haar bindingen. Wij noemen er twee: de eene is van zuiver economischen, de ander van politieke aard. De economische gebondenheid is te vinden in het noodzakelijke evenwicht van opoffering en opbrengst van de verkeersdiensten, die bovendien in het algemeen een onzelfstandig en van andere economische prestaties afhankelijk karakter bezitten, omdat verkeer zelden doel, maar bijna altijd middel is. De politieke gebondenheid is te vinden in het groote belang van de verkeersdiensten voor het persoonlijke en het economische leven en noopt de Overheid regelen vast te stellen voor de functioneering van het verkeersapparaat ten bate en ter verzekering van het algemeen belang. Het ligt voor de hand, dat zoowel het evenwicht tusschen kosten en opbrengst, als dat tusschen eigen en algemeen belang labiel is en dat het in de practijk zeer moeilijk vast te stellen zal zijn of de juiste middenpositie getroffen is.

En evenzeer ligt het voor de hand, dat men desniettemin bij coördinatie van het verkeer naar een bevredigende balanceering tusschen opbrengst en kosten, en tusschen algemeen en eigen belang zal moeten streven. Dat daarbij meningsverschillen zullen blijven bestaan, is te verwachten, omdat zich vele imponderabilia voordoen, welke een preciese afweging moeilijk maken.

De verhouding tusschen Overheid en verkeersbedrijven heeft zich steeds bezig gehouden met beide evenwichten, ook al komen de maatregelen ter bevordering van het algemeen belang op de eerste plaats. Wie de keuren, de provinciale reglementen, de patenten en hoe de overige publieke verordeningen heeten, doorsnuffelt, komt voortdurend bepalingen tegen, die de economische en politieke balanceering nastreven. Wat de eerste betreft, kan men wijzen op het „reglement op den dienst der openbare middelen van vervoer,” geldend van 1829 tot 1880, en de bepaling bevattend, dat de mededinging een „passende” moest zijn. De spoor- en tramwegwetgeving in de vorige eeuw kent echter tal van voorschriften ter bevordering van het algemeen belang.

Bezien wij in het onderstaande hoe volgens de aan-

hangige wetsvoorstellen de Regeering de verhouding tusschen vrijheid en gebondenheid bij verkeerscoördinatie ziet, speciaal met het oog op de bevordering van het algemeen belang.

2. Wat brengt de bevordering van het algemeen belang bij verkeerscoördinatie mede? Allereerst zet zij een stempel op de te volgen verkeerspolitiek. Deze mag niet beheerscht worden door een bijzondere zorg der Overheid voor eigen verkeersondernemingen of voor bedrijven, waarbij zij financieel betrokken is¹⁾. Men kan de bevordering van het algemeen belang op verschillende punten der verkeerspolitiek uitwerken.

Op *juridisch* gebied kan dit naar twee zijden geschieden. T.o.v. de gebruikers door een juiste afweging van hun rechten en verplichtingen, m.a.w. de vaststelling van de vervoersovereenkomst en door het vaststellen van een vervoersplicht. Tegenover de producenten van verkeersdiensten moet men streven naar een zoo groot mogelijke gelijkheid van wettelijke verplichtingen voor alle bedrijven. Voorschriften in het belang der veiligheid mogen bijv. bij het ene vervoermiddel niet onnoodig zwaar drukken, terwijl zij bij het andere (ongewenscht) ontbreken.

Op *financieel* gebied houdt de bevordering van het algemeen belang in, dat alle vervoermiddelen integraal voor de kosten, die zij aan de Overheidslichamen veroorzaken, moeten opkomen. Zou de Overheid op dit stuk van den een wel en van den ander geen vergoeding voor de wegstkosten vragen, dan zou dit de concurrentieverhoudingen tusschen deze beide verkeersmiddelen beïnvloeden en den één onrechtmatig een te groote brok uit den verkeersschotel doen toekomen. Tegenover de gebruikers van het vervoermiddel beteekent bevordering van het algemeen belang op financieel gebied het scheppen van waarborgen tegen een uitbuitingspolitiek en het medewerken aan een zoo laag mogelijk tarievenniveau. Het houdt ook in, dat alle willekeurige begunstiging van bijzondere verzenders uit den booze is, terwijl het tenslotte — om niet meer te noemen — medebrengt openbaarheid der tarieven en der vervoersvoorwaarden.

Op *sociaal* gebied houdt bevordering van het algemeen belang in, dat sociale voorzieningen worden gemaakt ten bate van hen, die in de verkeersbedrijven arbeid verrichten. Het is op dit punt, dat de verkeersbedrijven nog groote verschillen vertoonen.

Op *verkeerstechnisch* gebied houdt de bevordering van het algemeen belang in, dat de exploitatie der verkeersmiddelen zoo efficiënt mogelijk is. Aansluitingen op de verschillende verkeersmiddelen moeten bevorderd worden met inachtneming van den aard van het verkeer. Een zekere taakverdeling kan daarbij goede diensten bewijzen. Als de Nederlandsche Spoorwegen van het locale vervoer gaan afzien en zich gaan specialiseeren op het vervoer tusschen knooppunten — zooals dit bijv. gebleken is met de invoering van de zomer-dienstregeling van 1938, toen 150 stations gesloten werden — dan is in het algemeen belang noodig, dat de verkeersbediening naar andere verkeersmiddelen overgaat en dat op de knooppunten goede aansluitingen ontstaan van secundair op primair vervoermiddel, opdat de reizigers met zoo min mogelijk tijdverlies worden aan- en afgevoerd.

3. De middelen, waarmede de Overheid het algemeen belang kan bevorderen, zullen verschillend zijn al naar het gebied, waarop de toepassing geschiedt. Voor de vervoersovereenkomst zal de Overheid alge-

¹⁾ De M. v. T. van de machtigingswet drukt dit aldus uit: „Het is niet de bedoeling om door de coördinatie een bijzondere bescherming te geven aan eenig bepaald onderdeel van het vervoersapparaat, bijvoorbeeld de spoorwegen...”. „De coördinatie zal een gezond, economisch vervoersapparaat moeten brengen in het algemeen belang, waarbij tevens de belangen gediend worden van de groote groep der bevolking, welke in het vervoerswezen arbeid vindt.”

meene regelen bij de wet kunnen vaststellen, al zijn er voorbeelden, dat zij zich bemoeit met iedere vervoersovereenkomst afzonderlijk (bijv. door middel van de bevrachtingscommissie). Ook veiligheidsmaatregelen kunnen grootdeels bij de wet getroffen worden. Daarnaast kan het wenschelijk zijn bepalingen voor ieder individueel geval te treffen.

Op financieel gebied zullen regelingen, welke alle vervoermiddelen van een bepaalde soort treffen, in de wet of in reglementen opgenomen worden, bijv. motorrijtuigenbelastingwet, provinciale reglementen enz. Maar daarnaast kunnen heffingen voorkomen, welke een meer individueel karakter dragen (bijv. gelden voor periodieke keuring van het materieel).

Bepalingen op sociaal terrein zullen, waar zij groepen bedrijven treffen, wettelijk geregeld kunnen worden, hoewel daarnaast ruimte moet open blijven voor individuele regelingen. Bij de spoor- en tramwegen kent men de reglementen betreffende de dienstvoorwaarden. Voor het autovervoer is een rijtijdenwet aangenomen, en een rijtijdenbesluit binnenkort te verwachten. In de schipperij zijn de arbeids- en rusttijden of ongeregeld of het resultaat van overleg tusschen vakverenigingen en werkgevers.

Op verkeerstechnisch gebied zullen veel individuele gevallen te regelen zijn. Een generale regeling bij de wet is dientengevolge niet bijzonder geschikt; een individuele regeling verdient hier de voorkeur.

Waar individuele regelingen getroffen moeten worden, zal een vergunningsstelsel het meest doeltreffend zijn. In 1926 heeft de Overheid voor de regeling van het vervoer van reizigers met autobussen naar dit stelsel teruggegrepen. Later — in 1933 — heeft de Regeering voorgesteld het ook in te voeren voor goederenvervoer per auto. En thans is een ontwerp ingediend voor een regeling van het geheele reizigersvervoer per auto bij de wet (W.A.P.) en een voorstel aanhangig tot wijziging van de machtigingswet (wet tot verlaging der openbare uitgaven) — 1935. Volgens beide voorstellen zal de individuele regeling van de verhouding tusschen vrijheid en gebondenheid plaats vinden door middel van vergunningen en daaraan te verbinden voorwaarden.

4. Het aantal vergunningen voor het reizigersvervoer per auto is velerlei, al naar de soort van het vervoer, dat men denkt te bewerkstelligen. De W.A.P. noemt vergunningen voor autobusdiensten in één en meer dan één gemeente, voor groepsvervoer (vervoer van beperkte groepen van personen) in één en meer dan één gemeente, voor ongeregeld vervoer (kan men hier niet beter spreken van onregelmatig vervoer; ook dit vervoer wordt immers geregeld!), dat geen toeristisch karakter, voor toerwagenritten, die wel dat karakter bezitten en voor huurauto's.

De machtigingswet noemt daarentegen alleen vervoer krachtens overeenkomst en eigen vervoer. Verdere differentiatie geeft zij niet, behalve voor het eigen vervoer, dat zij nog onderverdeelt in zuiver en in gemengd eigen vervoer. Deze differentiatie zal voorbehouden blijven aan den algemeenen maatregel van bestuur, die de machtigingswet zal uitwerken.

Bezieet men de voorwaarden, die aan deze vergunningen kunnen worden verbonden, dan blijkt, dat zij goede instrumenten in handen der Overheid leggen om daarmee ter bevordering van het algemeen belang te opereeren. Op juridisch gebied kan men wijzen op den vervoerplicht, die in de W.A.P. voor autobusdiensten en groepsvervoer in meer dan één gemeente wordt geregeld. Uit de M.v.T. van de machtigingswet blijkt, dat de Regeering overweegt den bestaanden vervoerplicht der spoorwegen te beperken t.a.v. bedrijven, die een belangrijk eigen vervoer bezitten en op geregelde beroepsvervoerdiensten alleen in geval van nood een beroep doen. Wil een dergelijke beperking effect sorteeren, dan zullen de beroepsvervoerders op dit punt één front moeten maken. Maar of

het individuele winstbejag niet sterker zal zijn dan het groepsbelang, zal moeten blijken.

De W.A.P. vraagt voor autobusdiensten en groepsvervoer in meer dan één gemeente de bevoegdheid regelen te stellen omtrent de voorwaarden in het algemeen vervoersbelang. Ook mag hierbij erop gewezen worden, dat verzekering tegen de gevolgen van wettelijke aansprakelijkheid eveneens in de W.A.P. is opgenomen, hetgeen een belangrijke stap is ter bescherming van het publiek. Voor het goederenvervoer wenscht de Regeering blijkbaar den arbeid der commissie-Losecaat Vermeer af te wachten. Tenslotte zij nog vermeld, dat voorwaarden voor de veiligheid van het verkeer volgens beide wetsvoorstellen getroffen kunnen worden.

Op financieel gebied zullen voorwaarden betreffende de tarieven in het algemeen belang aan de vergunningen kunnen worden verbonden. Daarbij zal — aldus de toelichting bij de machtigingswet — eenzijdig gelet worden op den eisch, dat een economische bedrijfsvoering mogelijk moet zijn, maar anderzijds op het algemeen economisch belang van zoo laag mogelijke vervoerprijzen. De bevordering van de verkeersdichtheid is daarbij een belangrijke factor. Het is te hopen, dat de voorwaarden, te stellen t.o.v. de dienstregeling, den weg of het operatiegebied en het te bezigen vervoermiddel, in deze richting worden aangewend.

Ter bevordering van het algemeene sociale belang vraagt de Regeering in de machtigingswet bevoegdheid voorwaarden te stellen betreffende de diensten rusttijden van hen, die het vervoer verrichten. Daarbij zal wel aangesloten worden bij het af te kondigen rijtijdenbesluit. De W.A.P. kent echter een dergelijke bepaling niet.

Op verkeerstechnisch gebied kan het algemeen belang bevorderd worden door de verzekering van goede aansluitingen en bepalingen omtrent de dienstregeling. Zoowel de W.A.P. als de machtigingswet vragen bevoegdheden in die richting.

Bij nadere beschouwing van deze voorwaarden, voor welke verbinding aan de vergunningen de Regeering de bevoegdheid vraagt, blijkt wel voldoende, dat de Overheid, wanneer beide wetsontwerpen worden aangenomen, een goed gevuld arsenaal verkrijgt, waarmee zij ter bevordering van het algemeen belang kan opereeren. Het is dan ook te wenschen, dat de Overheid deze bevoegdheden ontvangt en daarmee het beroepsgoederenvervoer ten dienste van het algemeen belang regelt.

5. Maar de machtigingswet kent ook vergunningen voor het verrichten van *eigen* vervoer. Bij verschillende gelegenheden heeft echter de Regeering verklaard, dat het eigen vervoer vrij blijven zou. Is de voorgestelde regeling nu niet in strijd met deze toezeggingen?

O.i. is dit niet het geval. De administratieve voorwaarden kunnen in rede niet als een beperking worden opgevat. Dat voorwaarden betreffende de diensten rusttijden worden gesteld, in aansluiting op een soortgelijke regeling voor het beroepsvervoer, is niet meer dan billijk. Hetzelfde geldt voor de bepalingen t.a.v. personeel en materieel; ook hier is geen enkele reden aan te voeren voor een uitzonderingspositie van het eigen vervoer.

Voor gemengd eigen vervoer (de M.v.T. noemt als voorbeeld het vervoer voor eigen bedrijf met gehuurde transportmiddelen en de tusschenvormen van eigen vervoer en vervoer tegen vergoeding, de eigen-handelschipper) kunnen deze voorwaarden worden uitgebreid. Ook hiertegen kan moeilijk bezwaar worden ingebracht, omdat, indien men aan het beroepsvervoer verplichtingen oplegt, het logisch is, dat men de vervoerssoorten, die naar den aard het beroepsvervoer naderen, ook aan voorwaarden bindt, die de conditiën van het beroepsvervoer nabij komen.

Omdat men echter met de vergunningen voor het eigen vervoer geen economisch doel heeft, kan men beter van inschrijvingsplicht spreken. Of deze inschrijvingsplicht niet te voorkomen zou zijn, door in de wet algemeene regelen te stellen met betrekking tot het eigen vervoer, kan niet worden toegegeven. Op praktische gronden zal men ieder soort vervoer door een goedkeuringsbewijs moeten dekken. Zou men wel het beroepsvervoer regelen en niet het eigen vervoer qualificeeren, dan zou het beroepsvervoer zich als eigen vervoer voordoen, waardoor een zgn. rompvergunningsstelsel lek zou slaan en controle onmogelijk zou worden. Alleen zou men de vraag kunnen stellen of op de verplichting een vergunning voor eigen vervoer af te geven geen uitzondering gemaakt dient te worden voor die vervoerders, die eerder met een dergelijke vergunning frauduleus beroepsvervoer hebben bewerkstelligd?

6. Ook bij de *verleening der vergunningen* heeft de Overheid te maken met het evenwicht tusschen algemeen en eigen belang. Uit de machtigingswet blijkt echter niet wie een vergunning krijgt bij het in werking treden van het vergunningsstelsel. Zullen dit alle bestaande ondernemingen zijn of zal reeds direct een selectie worden toegepast? Wij hopen, dat het laatste niet het geval zal zijn. Met de commissie-Grosheide meenen wij, dat een juist inzicht in den omvang van het beroepsgoederenvervoer en van de behoeften voorshands ontbreekt — zelfs deze uit vervoersondernemers samengestelde commissie weet niet hoeveel ondernemers er zijn —, omdat de Regeering met dat vervoer in het algemeen nog nimmer eenige bemoeiing heeft gehad. De aanvragen zullen in korten tijd niet ernstig op hun economische noodzakelijkheid onderzocht kunnen worden.

Omtrent de *intrekking der vergunning* missen wij een regeling, welke onteigening onder schadeloosstelling voorkomt. Deze is natuurlijk niet noodig, indien de intrekking geschiedt op grond van ernstige en herhaalde overtreding van voorschriften. Wel is zij o.i. noodzakelijk, indien de intrekking geschiedt uit overwegingen van vervoersbelang, zoals bijv. artt. 20 en 34 van de W.A.P. mogelijk maken. Het strijdt met ons rechtsgevoel, dat de Overheid, terwijl zij voor eenigen tijd bij uitzondering het recht verleent om een dienst uit te oefenen, gedurende die periode zonder schadeloosstelling aan dat recht een einde kan maken. In dit opzicht bevredigt ons de Zwitsersche regeling meer¹⁾. Wanneer een vergunning buiten schuld van den houder niet verlengd wordt, kan de Zwitsersche vergunning-verleeneende autoriteit den nieuwen houder verplichten het oude bedrijf over te nemen. Geschiedt dit niet of wordt geen nieuwe vergunning verleend, dan heeft de houder aanspraak op een schadeloosstelling uit een fonds, gevond door bijdragen van de vervoerstak. Wij zouden deze bijdragen liever gestort zien door *alle* verkeersbedrijven, omdat deze tenslotte *alle* de winst van een intrekking in het vervoersbelang incasseeren.

7. Uit het bovenstaande blijkt, dat de Overheid bij de verkeerscoördinatie eenige krachtige middelen ter bevordering van het algemeen belang ontvangt. Daarmede moet een evenwicht tusschen vrijheid en gebondenheid gevonden worden, dat praktisch verkregen zal worden bij het gebruik, dat de Regeering van haar bevoegdheden zal maken. Over dit gebruik bij de regeling van het goederenvervoer kan bezwaarlijk iets opgemerkt worden, daar hier de practijk aan de hand van een nog te detailleeren regeling moet groeien. Maar de praktische toepassing van de in het R.A.P. neergelegde bevoegdheden voor het reizigersvervoer geeft vertrouwen, dat de Regeering en het vergunningsstelsel en de daaraan te verbinden voorwaarden in het algemeen belang zal weten te gebruiken.

J. P. B. TISSOT VAN PATOT.

¹⁾ Men zie „Binnenscheepvaart”, 29 Oct. 1938 (blz. 188 e.v.).

DE ECONOMISCHE ZIJDE DER LANDS-VERDEDIGING.

Op het oogenblik is bij de Staten-Generaal een aantal wetsontwerpen in behandeling; welke speciaal betrekking hebben op de economische vraagstukken, welke zich bij de landsverdediging in tijden van oorlog of oorlogsgevaar voordoen. Zij dienen ter vervanging van een reeks op dezelfde onderwerpen betrekking hebbende wetten, welke in de critieke Septembertdagen van het vorige jaar zeer snel tot stand kwamen. Deze wetten, waarin de bepaling was opgenomen, dat zij op 1 Maart van dit jaar afloopen, zullen tengevolge van deze bepaling binnenkort komen te vervallen.¹⁾ Waar wij in den tegenwoordigen tijd niet zonder deze wettelijke bepalingen kunnen, is het begrijpelijk, dat de Regeering deze wetten wenscht te verlengen. Dat zij dit gedaan heeft door de in deze wetten belichaamde gedachten in een aantal nieuwe wetten te verwerken — ditmaal zonder tijdsbepanking wat hun geldigheid betreft — vindt in louter technische overwegingen zijn grond. De Regeering wenschte deze gelegenheid aan te grijpen tot het aanbrenge van een reeks technische en redactioneele verbeteringen op de bestaande wetgeving op dit punt, welke, zooals men zich herinneren zal, in het vorig jaar overhaast tot stand moest worden gebracht, terwijl zij bovendien prijs stelde op een rustig overleg.

Overzicht van de thans aanhangige ontwerpen.

Allereerst moge een opsomming van de aanhangige wetsontwerpen volgen, daarbij tevens vermeldend, welke wetten zij beoogen te vervangen.

1. Wet medewerking verdedigingsvoorbereiding 1939, houdende regelen met betrekking tot de medewerking van alle personen en lichamen aan de voorbereiding van de voorziening in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden in de behoeften van volkshuishouding en landsverdediging, zoomede aan de voorbereiding van de financiering dier voorziening. Deze wet zal dienen ter besteding van de wet Economische Verdedigingsvoorbereiding 1938;

2. Algemeene Vorderingswet 1939, houdende regelen met betrekking tot het vorderen, in buitengewone omstandigheden, van goederen ten behoeve van volkshuishouding, landsverdediging en veiligheid der burgerbevolking. Deze wet zal de Algemeene Vorderingswet 1938 moeten vervangen;

3. Bodemproductiewet 1939, houdende regelen met betrekking tot de bodemproductie in buitengewone omstandigheden. De Bodemproductiewet 1938 was hiervan de voorgangster;

4. Distributiewet 1939, houdende regelen teneinde in buitengewone omstandigheden een doelmatige distributie van goederen in het belang van volkshuishouding, landsverdediging en veiligheid der burgerbevolking mogelijk te maken. De Distributiewet 1938 ging aan dit ontwerp vooraf;

5. Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939, houdende regelen, teneinde het opdrijven van prijzen van goederen en diensten, alsmede het hamsteren van goederen, in buitengewone omstandigheden te voorkomen. De binnenkort expireerende regeling was vervat in de Prijsopdrivingswet 1938;

6. Zeeschepenvorderingswet 1939, houdende regelen met betrekking tot het vorderen in buitengewone omstandigheden van Nederlandsche zeeschepen ten behoeve van volkshuishouding en landsverdediging. De basis was tot dusver de Schepenvorderingswet 1938;

7. Wet behoud Scheepsruimte 1939, houdende regelen teneinde te waarborgen, dat Nederland in buitengewone omstandigheden in voldoende mate de beschikking blijft behouden over scheepsruimte. Deze wet zal de Schepenuitvoerwet 1938 vervangen;

¹⁾ Ten behoeve van een grondige voorbehandeling der aanhangige wetsontwerpen is deze termijn onlangs tot 1 Juli a.s. verlengd.

8. Zee- en luchtvaartverzekeringwet 1939, houdende regelen teneinde de Regeering te machtigen tot het aangaan in buitengewone omstandigheden van verzekeringsovereenkomsten op het terrein van de scheepvaart en de luchtvaart. Dit ontwerp tenslotte beoogt de vervanging van de oorlogszee- en luchtvaartverzekeringwet 1938.

Basis en raam voor maatregelen bij oorlogsgevaar.

Aangezien de ingediende ontwerpen vrijwel conform zijn aan de tijdelijke wetgeving, welke op dit punt reeds bestaat, mogen wij ons ontslagen achten van de verplichting eener gedetailleerde bespreking.

De situatie, waarin ons land zich in September jl. geplaatst zag, was wat betreft de economische voorbereiding onzer landsverdediging allerminst bevredigend. Weliswaar bestaat het werk van de Commissie voor de Economische Verdedigingsvoorbereiding (C.E.V.V.) eenerzijds in hoofdzaak uit het in vreedstijd gereedmaken van de maatregelen, welke bij mobilisatie in werking moeten treden, zoodat het vanzelf spreekt, dat op de bureaux van deze Commissie een aantal wetten en besluiten gereed moet liggen om direct te worden uitgevaardigd. Maar de wetsontwerpen, welke in September jl. snel in de Kamer werden aangenomen, hadden een veel verder reikende strekking. Zij behooren niet tot de maatregelen, welke eerst op den dag van een mobilisatie in werking moeten treden; zij vormen basis en raam dier maatregelen. Dit beteekent derhalve, dat deze wetten reeds in vreedstijd moeten werken.

Dat noch basis noch raam tot voor kort in orde waren, moet niet worden geweten aan de nalatigheid van de C.E.V.V., maar aan die van de Regeering, welke dit onderwerp zoo lang verwaarloosde, het overlatende aan den goeden wil van enkele personen en de medewerking van het bedrijfsleven, hetwelk in dit soort kwesties in het algemeen een open oog voor noodzakelijkheden heeft. Maar het was tenslotte te gek, dat zij, die deze maatregelen moeten voorbereiden, geheel afhankelijk waren van den goeden wil van de personen, welke zij gingen bezoeken. Een wettelijke basis was ten eerste noodzakelijk voor een zoo belangrijk onderdeel der landsveiligheid, hetwelk men maar niet aan goeden wil en opofferingsgezindheid kan overlaten.

Moet in vreedstijd in het economische leven naar onze meening het individu voorop staan, in oorlogstijd treedt dit terug ten bate van de gemeenschap.

Als beheerder van de belangen dezer gemeenschap heeft de Regeering dan over alle bronnen en middelen te beschikken, voor het gebruik waarvan reeds in vreedstijd plannen worden beraamd, veelal in samenwerking of gebruik makend van de adviezen van de betrokken bedrijfstakken. Deze samenwerking, al zal er altijd op onderdeelen wel wat te wenschen overblijven, biedt in het algemeen een waarborg, dat de getroffen regelingen zooveel mogelijk zullen beantwoorden aan het algemeen belang. Dit maakt het weer mogelijk, dat de bemoeienis van de Staten-Generaal zoo beperkt mogelijk kan zijn en zich tot enkele breede machtigingswetten kan beperken.

Terwijl in vreedstijd een zoo intensief mogelijke contrôle van de Staten-Generaal wenschelijk is — men kan zich bijv. afvragen of de tegenwoordige bemoeienis van de Kamers met de belangen van het bedrijfsleven niet veel te wenschen overlaat —, moet in tijd van oorlog of oorlogsgevaar deze bemoeienis zooveel mogelijk worden beperkt. De ervaring leert — men zie Duitsland tijdens den grooten oorlog en Japan tijdens het conflict met China —, dat de volksvertegenwoordiging dan veeleer als een remmende last wordt ondervonden. Zonder nader op de oorzaken in te gaan, moge worden volstaan met de opmerking, dat het onderwerp voor de Kamerleden in al zijn consequenties volkomen onoverzichtelijk is, omdat zij niet alle details kunnen weten, terwijl anderzijds de Regeering niet gerechtigd is van dergelijke

details mededeeling te doen met alle gevolgen, welke daaraan verbonden kunnen zijn. Bovendien heerscht er nu eenmaal in ons volk ten aanzien van uitgaven voor de landsverdediging een soort lust tot formalistische critiek, welke in geen enkel opzicht het groote landsbelang als centraal punt in het oog vat (men denke bijv. aan de weinig fraaie discussie over het luchtafweergeschut van het Friesche P.E.B.) en welke vrijwel saboteerend werkt. Volkomen terecht acht de Regeering dus een blijvende wetgeving noodzakelijk en indien een woord van critiek op zijn plaats zou zijn, dan zou het slechts kunnen zijn, dat het betreurd moet worden, dat bij deze gelegenheid nog niet enkele andere wetsontwerpen zijn ingediend, welke aanwezigheid in het stelsel onmisbaar is, terwijl bovendien tot dusverre is nagelaten enkele militaire voorschriften met de nieuwe wetten in overeenstemming te brengen, c.q. de wederzijdsche gebieden meer in detail af te bakenen. Het tempo laat nog altijd veel te wenschen over.

Noodzakelijkheid van krachtiger optreden.

Het landsbelang verbiedt in het openbaar gedetailleerde mededeelingen te doen over het gebruik, dat de Regeering van deze wetten kan maken, subsidiair welke maatregelen zij op grond daarvan kan nemen. Nochtans kan ieder, die daarin belang stelt, zich daaromtrent door lezing van de publicaties over de maatregelen gedurende den wereldoorlog alsmede van de zich in de laatste jaren snel vermeerderende literatuur op dit gebied, een voorstelling vormen. Het ware stellig te wenschen, dat hieraan meer aandacht werd besteed, omdat dan wellicht tal van populaire misverstanden — bijv. over de gevolgen van financiële weerstand — zouden verdwijnen.

Van de acht wetten, welke hierboven werden aangekondigd, is de wet medewerking verdedigingsvoorbereiding 1939 feitelijk het kernstuk. Daarvan uitgaande regelt ieder der andere wetten de maatregelen op een bepaald terrein. Volkomen terecht heeft de Regeering dan ook in de Memorie van Toelichting op dit wetsontwerp de algemeene grondslagen van haar politiek nogmaals uiteengezet. Mag daarbij het inleidend betoog, dat deze maatregelen noodig zijn door het groote materiaalverbruik van de weermacht allerminst geslaagd heeten — de scheiding weermacht en burgerbevolking schijnt een onverwoestbaar restant uit ouderwetsche opvattingen —, voor het overige getuigt deze Memorie van gezonde en juiste inzichten. Niet alleen wat betreft de maatregelen in oorlogstijd, maar evenzeer geldt dit onderdeel met betrekking tot de noodzakelijkheid van wettelijke grondslagen in vreedstijd. Wil het apparaat in tijd van oorlog of oorlogsgevaar kunnen werken, dan dient het in vreedstijd niet alleen op papier reeds te bestaan, maar ook in werkelijkheid reeds te functioneeren. De Septembertagen hebben geleerd, dat wij toen op eenige punten, zoo een oorlog zou zijn uitgebroken, reeds te laat zouden zijn geweest. Daarom is het noodzakelijk, dat, indien deze ontwerpen eenmaal wet zijn geworden, de Regeering ook nog krachtiger dan tot dusverre voortgaat op den weg, welken zij heeft uitgestippeld. De critieke Septembertagen hebben een aantal manco's aan het licht gebracht, welke in de toekomst vermeden dienen te worden. Of deze les wel overal begrepen is, of de betreffende instanties al weer niet zijn ingedommeld, overladen als zij zijn met vraagstukken van den dag, is een vraag, welke ernstig overwogen dient te worden. Het is bijv. verbazingwekkend, dat men dezer dagen in een artikel van Mr. Dr. A. A. van Rhijn, die ambtshalve in nauw contact met dit onderwerp staat, kon lezen, dat men aan voorraadvorming bij den particulier moest gaan denken. In een periode als waarin wij leven, waarin het oorlogsgevaar latent aanwezig is, hadden deze dingen reeds lang geregeld moeten zijn. Meer dan iets anders bewijzen soortgelijke opmerkingen, hoe ver wij nog achter zijn.

Dr. A. DE GRAAFF.

DE RIJKSMIDDELEN OVER JANUARI.

Algemeen beeld.

Zooals uit het in dit nummer voorkomende midden-overzicht blijkt, heeft het nieuwe jaar gunstig ingezet. De opbrengst van de niet-directe heffingen bedroeg ditmaal *f* 38.402.300 tegen *f* 33.340.600 in de maand Januari van het vorige jaar, zoodat een stijging valt waar te nemen van *f* 5.061.700. Bij nadere beschouwing zal men echter opmerken, dat de vooruitgang uitsluitend zit in de omzetbelasting, die in de afgelopen maand een surplus van niet minder dan *f* 5.379.600 boven de gelijknamige maand van 1938 opleverde. Overigens vertoonden de onderscheidene heffingen een nogal afwisselend beeld. Meer brachten op de invoerrechten, het statistiekrecht, de geslachtaccijns, de wijnaccijns en de suikeraccijns, de belasting op gouden en zilveren werken, de omzetbelasting, de zegelrechten en de loodsgelden. Daartegenover wezen de dividend- en tantiëmebelasting, de zoutaccijns, de gedistilleerdaccijns, de bieraccijns, de tabaksaccijns, de couponbelasting, de registratierechten en de successierechten een lager opbrengstcijfer aan. Alles bijeengenomen zegt deze eene maandopbrengst nog niet veel voor de verwachtingen, welke met betrekking tot den loop der middelen in 1939 mogen worden gekoesterd.

Aangeteekend zij nog, dat de ontvangsten *f* 1.591.900 bij de gemiddelde maandraming ten achter zijn gebleven. Indien men hierbij let op den sterken vooruitgang van de omzetbelasting, is dit cijfer niet zoo gunstig. Aan den anderen kant moet worden bedacht, dat de maand Januari als regel lagere ontvangsten geeft dan de meeste andere maanden van het jaar. Dit in aanmerking genomen is de verhouding tusschen opbrengstcijfer en maandraming nog niet zoo onbevredigend. Wat de afzonderlijke middelen betreft, werd de raming overschreden bij den geslachtaccijns, den suikeraccijns, den tabaksaccijns, de omzetbelasting, de couponbelasting, de zegelrechten, de registratierechten en de loodsgelden. De totale maandraming bedraagt dit jaar *f* 36.810.400 (in 1938 *f* 35.768.750).

Dividend- en tantiëmebelasting.

In tegenstelling met het vorige jaar, toen de dividend- en tantiëmebelasting in de eerste maand een sterke stijging te zien gaf, beweegt deze heffing zich thans op een meer normaal peil. Er kwam ditmaal *f* 316.800 minder binnen dan in Januari 1938. Bij een afwisselend middel als de dividend- en tantiëmebelasting mag aan een enkele maandopbrengst intuschen niet te veel beteekenis worden gehecht. Dat de gemiddelde maandopbrengst bij lange na niet werd gehaald, behoeft ook niet te verontrusten, omdat de hooge opbrengsten eerst in het midden van het jaar worden geïnd. Eerst dan zal het mogelijk zijn zich omtrent den loop van dit middel een oordeel te vormen. Aangeteekend zij nog, dat de raming voor het loopende jaar *f* 6.000.000 hooger is gesteld dan voor 1938.

Invoerrechten.

De invoerrechten gingen vooruit met *f* 914.600. Daarentegen werd de raming niet gehaald (tekort *f* 45.600), hoewel de jaarraming voor 1939, in vergelijking met het vorige jaar, met *f* 2.000.000 is verminderd. Overigens waren de ontvangsten ditmaal lager dan in de voorafgaande acht maanden. Het statistiekrecht verschafte ditmaal *f* 4.600 meer dan in dezelfde maand van 1938, doch de opbrengst van Januari 1938 was laag. De gemiddelde maandraming werd ditmaal dan ook niet bereikt (tekort *f* 7.600).

Accijnzen.

De zoutaccijns liep terug met *f* 10.100 en bleef *f* 39.200 bij de maandraming ten achter. Beter liep het met den geslachtaccijns, die een accres van

f 21.400 te zien gaf en *f* 2.100 boven de maandraming opleverde. De wijnaccijns steeg met *f* 24.500, doch de eerste maand van het kwartaal is voor dit middel van betrekkelijk weinig belang. De gedistilleerdaccijns daalde met *f* 122.600 en de bieraccijns met *f* 15.200; beide middelen konden de raming ook niet halen. Een bepaalde oorzaak is voor dezen teruggang niet aanwijsbaar; wellicht moet hier aan een wisselwerking met de vorige maand worden gedacht, toen de opbrengsten vrij gunstig waren. De suikeraccijns gaf een bijzondere fraaie ontvangst (*f* 566.100 meer dan in Januari 1938 en *f* 757.100 boven de maandraming), wat te meer opvalt, omdat ook de maand December jl. aan den hoogen kant was. Tenslotte moge nog worden gewezen op den tabaksaccijns, die *f* 10.100 minder verschafte dan in dezelfde maand van 1938, doch de gemiddelde maandraming overtrof met *f* 215.400 en derhalve een alleszins bevredigende ontvangst voor de schatkist opleverde. Het volgende overzicht geeft een vergelijking van de voor de jaren 1938 en 1939 aangenomen ramingscijfers:

	Raming 1938	Raming 1939
Zout	<i>f</i> 2.000.000	<i>f</i> 2.000.000
Geslacht	7.200.000	7.500.000
Wijn	2.200.000	2.250.000
Gedistilleerd	28.000.000	28.050.000
Bier	7.000.000	8.000.000
Suiker	55.000.000	56.100.000
Tabak	35.000.000	36.000.000
	<i>f</i> 136.400.000	<i>f</i> 139.900.000

Andere indirecte heffingen.

De belasting op gouden en zilveren werken bracht ditmaal rond *f* 5.700 meer op; de raming werd vrijwel verkregen. Hierboven werd reeds de aandacht gevestigd op de enorme stijging van de omzetbelasting (opbrengst *f* 9.736.700 tegen *f* 4.357.000 in Januari 1938 en bij een maandraming van *f* 6.833.300). Het verschil is te verklaren uit de jongste technische wetswijziging, welke tevens een uitbreiding beteekende. Bovendien vielen ditmaal betalingen voor oude aanslagen samen met die voor nieuwe aanslagen, zoodat vermoedelijk een groot deel van den vooruitgang als een bate ineens is te beschouwen. Voor 1939 wordt op een ontvangst van *f* 82.000.000 gerekend (de raming voor 1938 bedroeg *f* 75.000.000). De couponbelasting blijft door de vele plaats gehad hebbende conversies zich nog steeds in dalende richting bewegen; het decrees beliep ditmaal *f* 80.800; daarentegen werd de maandraming met *f* 50.200 overschreden; de jaarraming is voor 1939 *f* 500.000 lager gesteld dan voor 1938.

De z.g. conjunctuurheffingen hielden zich vrij goed. Hoewel de zegelrechten in Januari 1938 een zeer behoorlijk opbrengstcijfer vertoonden, kwam in de afgelopen maand nog *f* 162.200 méér binnen, waarvan *f* 126.100 op rekening komt van een ruimer vloeien van de beursbelasting. De maandraming werd bij de zegelrechten overtroffen met *f* 493.400. Wat de registratierechten betreft, hier was een belangrijke teruggang te constateeren (van *f* 744.600), doch de registratierechten waren in Januari 1938 uitzonderlijk hoog. Er kwam in de afgelopen maand toch nog *f* 7.600 meer binnen dan waarop blijkens de raming was gerekend. De jaarraming is voor deze beide middelen resp. *f* 3.000.000 en *f* 500.000 lager gesteld dan voor 1938.

De successierechten waren ditmaal minder goed; de opbrengst bedroeg *f* 3.220.400 tegen *f* 3.942.900 in Januari 1938 en bij een maandraming van *f* 4.000.000 (de jaarraming is voor 1939 met *f* 2.000.000 verhoogd). Bij een dergelijk wisselvallig middel zijn ups and downs nu eenmaal onvermijdelijk. De loodsgelden accresseerden met *f* 5.600 en overschreden de maandraming met *f* 9.100. In vergelijking met de ontvangsten over het laatste kwartaal 1938 beteekent deze opbrengst een daling van ongeveer *f* 7.500.

Directe belastingen.

Over de directe belastingen valt nog niet veel te vertellen. Aan grondbelasting is *f* 769.600 minder op kohier gebracht. Hier is een vertraging in de aanslagregeling in het spel, door het niet tijdig vaststellen van provinciale opcenten. Bij de inkomstenbelasting is het zuiver bedrag der kohieren *f* 4.501.000 hooger dan de stand van den overeenkomstigen dienst op 31 Januari 1938. Het accres is te danken aan de verhooging der opcenten en aan de verbetering van de conjunctuur in 1937. De overige directe belastingen vertoonen alle een daling. Bij de vermogensbelasting en de verdedigingsbelasting I is de oorzaak te zoeken in de daling van de waarde der vermogens per 1 Mei 1938, vergeleken met 1 Mei 1937. Een bepaalde reden voor het verschil in minder bij de belasting van de doode hand is niet gemakkelijk op te geven; vermoedelijk zijn in Januari 1939 minder aanslagen vastgesteld dan in dezelfde maand van het vorige jaar.

Uit Overzicht II, dat den verderen loop van het dienstjaar 1938 aangeeft, blijkt, dat in de zuivere opbrengst der directe belastingen nog enkele wijzigingen zijn gekomen. Dientengevolge is de raming thans bij alle overschreden, met uitzondering van de grondbelasting.

AANTEKENINGEN.**De financiering van de herbewapening in Engeland.**

De Engelsche Regeering heeft sinds 1935 de goede gewoonte om kort vóór het verschijnen van de eerste officieele schattingen voor het komende begrotingsjaar een Witboek te publiceeren, waarin zij de bevolking voorlicht over wat in het afgelopen jaar met de herbewapening bereikt is en wat zij zich voorstelt in het komende te doen.

Het de vorige week uitgekomen Witboek legt, in tegenstelling met zijn voorgangers, waarin vooral vraagstukken van organisatie op den voorgrond stonden, vollen nadruk op de financieele zijde van deze herbewapening.

Het laatste nummer van „The Economist”¹⁾ wijdt er een uitvoerig hoofdartikel aan. Daaruit blijkt, dat terwijl in 1937—'38 de uitgaven van de Departementen van Oorlog, Marine en Luchtmacht nog *f* 262 miljoen bedroegen, deze in 1938—'39 reeds gestegen zullen zijn tot *f* 388 miljoen; in 1939—'40 zullen ze niet minder dan *f* 523 miljoen bedragen. Sluit men voor het laatste jaar ook nog de uitgaven in ten behoeve van de luchtbescherming der burgerbevolking, kan komt men zelfs tot een totaal van *f* 580 miljoen.

De geweldige eischen, die de herbewapening aan Engeland stelt, realiseert men zich, wanneer men weet, dat de uitgaven voor militaire doeleinden in 1939—'40 overeenkomen met meer dan $\frac{4}{5}$ van alle gewone uitgaven in 1933—'34.

Zelfs, indien de overige departementen geen zwaarder eischen aan de Schatkist stellen, zullen de totale uitgaven in het komende begrotingsjaar niet minder dan *f* 190 miljoen meer bedragen dan in het vorige. Daartegenover valt, zonder het invoeren van nieuwe belasting niet op een stijging van de inkomsten te rekenen. De daling der effectenkoersen, de vermindering van den buitenlandschen handel, de geringere winsten der verschillende vennootschappen doet eerder het tegendeel verwachten; op een vermindering van de opbrengsten van de successie- en van de invoerrechten evenals van de winstbelasting moet men rekenen. De schrijver van het artikel in „The Economist” verwacht daarom, dat de inkomsten van de Schatkist in 1939—'40 niet meer dan *f* 920 miljoen zullen bedragen tegen *f* 940 miljoen in 1938—'39. Hierom en vooral om de stijging van de militaire

uitgaven moet voor 1939—'40 gerekend worden op een tekort van *f* 340 miljoen; (in 1938—'39 *f* 140 miljoen).

Om deze kloof tusschen inkomsten en uitgaven te overbruggen, zal de Engelsche regeering nog verder den weg van de „deficit financing” op moeten gaan, een nog sterker beroep moeten doen op de kapitaalmarkt. De machtiging haar verleend bij de Wet op de Defensieleeningen is niet meer voldoende om het heele tekort te dekken. Op 1 April 1939 zal men nog over *f* 203 miljoen kunnen beschikken alvorens de in deze wet aangegeven limiet is bereikt. Daarom is in deze week bij het Parlement een wetsvoorstel ingediend om de in genoemde wet gestelde grens met *f* 400.000.000 te verhoogen, welke limiet dan gelden zal voor de komende drie begrotingsjaren.

„The Economist” is er van overtuigd, dat het de kapitaalmarkt niet moeilijk vallen zal deze behoefte der Overheid te bevredigen. In dit verband herinnert ze er aan, dat in 1928 de publieke lichamen voor *f* 369 miljoen aan obligaties enz. wisten op te nemen. Wij moeten er echter op wijzen, dat de voorwaarden, waartegen in 1937 de bewapeningsleening geplaatst werd, ongunstiger waren dan in 1936. In het laatstgenoemde jaar nam men nl. nog genoeg met een rente van $2\frac{1}{2}$ pCt.; de leening-1937 bood reeds een rendement van 3.1 pCt. Bovendien moest van de laatste leening heel wat ondergebracht worden bij banken, terwijl ook een beroep gedaan moest worden op de sociale verzekeringsinstellingen en op die departementen, die tijdelijk over liquide middelen beschikten. De laatste mogelijkheid is er thans niet; ook het opnemingsvermogen van de „fondsen” is beperkt, terwijl tenslotte in een democratischen staat de middelen ontbreken om de particuliere banken voor te schrijven door te blijven gaan met het investeren in staatsleeningen. Bovendien wijzen wij er op, dat het hierboven vermelde tekort van *f* 340 miljoen over 1938—1939 waarschijnlijk te laag geraamd is; maatregelen ten behoeve van den landbouw en de werkloozen zullen hoogere eischen aan de schatkist stellen.

Wordt het reeds vermelde wetsvoorstel tot wet verheven, dan zullen de Departementen van Defensie in de drie achtereenvolgende begrotingsjaren van hun bewapeningsuitgaven voor in totaal *f* 600 miljoen met geleend geld kunnen financieren.

In tegenstelling met de verwachting van „The Economist” zal, naar uit de redevoering van Minister Simon op 20 Februari jl. valt op te maken, de Regeering vermoedelijk er niet toe overgaan om de belastingen in 1939—'40 te verhoogen, maar het heele tekort willen dekken door het uitschrijven van een leening ter grootte van *f* 350 miljoen. Men verwacht, dat een gedeelte van de benodigde fondsen, voorloopig althans, gevonden zal worden door de uitgifte van schatkistbiljetten, wat de discontomarkt, die klaagt over een tekort aan materiaal, zeer welkom zou zijn. Het achterwege blijven van belastingverhoogeningen, althans van zulke, die de ontwikkeling van handel en industrie zouden schaden — zooals men van plan schijnt te zijn, heeft in de City een gunstig onthaal gevonden. Een conjunctuur remmende invloed van de herbewapeningsfinanciering wordt daardoor uitgeschakeld.

Op de wenschelijkheid om de bewapeningsuitgaven niet door verzwareing van fiscale lasten, maar door overheidsleeningen te financieren, is mede gewezen door den heer McKenna, President van de Midland Bank, in zijn in het begin van deze maand uitgesproken jaarrede²⁾.

J. v. B.

¹⁾ Aan de opvattingen van McKenna wordt in dit nummer een uitvoerige beschouwing gewijd door Prof. Mr. Dr. Verrija Stuart — „De Engelsche Banken in 1938” — bldz. 151 e.v.

¹⁾ The Burden of Arms, The Economist, 18-2-1939, blz. 329, 330.

Overheidsingrijpen in het Indische bedrijfsleven.

Wij citeeren uit de Memorie van Antwoord, uitgebracht door den Minister van Koloniën, op het Voorloopig Verslag van de Afdelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal de volgende alinea's, die het standpunt der Regeering met betrekking tot het overheidsingrijpen in verschillende takken van het bedrijfsleven daar te lande aangeven ¹⁾:

Tegen omzetting van de bestaande theerrestrictie in een individuele restrictie, zooals deze voor de bevolkingsrubber wordt toegepast, ziet de Minister bezwaar. De inheemsche bevolking toch produceert geen verhandelbare thee, doch bepaalt zich tot de inlevering van versch theeblad, hetwelk door de opkoopfabrieken tot het voor export geschikte product wordt verwerkt. Een dergelijke omzetting zou overigens een kostbare en omvangrijke administratie vereischen. Zij kan trouwens worden gemist, omdat hetzelfde resultaat thans op een eenvoudiger wijze wordt bereikt door vaststelling van minimum-prijzen, welke rechtstreeks met de theeprijzen verband houden, gecombineerd met de toepassing van het zgn. Kingma-stelsel, volgens hetwelk aan de inheemsche theeproducenten de gelegenheid wordt geschonken het hun toegewezen leveringsaandeel beurtelings aan de binnen hun rayons gelegen theefabrieken te verkoopen.

Tot het verbod van den opkoop van bevolkingsriet is indertijd eerst na grondige overweging overgegaan, en zulks niet alleen om te verhinderen, dat riet uit fabrieks-aanplantingen werd ontvreemd voor den verkoop aan andere fabrieken, doch o.m. ook om clandestiene uitbreiding van fabrieks-aanplantingen te voorkomen. Afgezien hiervan is niet te verwachten, dat een opheffing van dat opkoopverbod tot een noemenswaardige ontwikkeling van de bevolkingssuikerrietcultuur zou leiden, omdat de bevolkingssuiker een eigen markt heeft, welke onafhankelijk is van de ondernemingssuiker, en de suikerondernemingen tijdens de huidige productiebeperking van de suiker niet bereid zouden zijn meer suikerriet van de bevolking op te koopen.

Voor een herziening in het belang der inheemsche bevolking van de verhouding tusschen de rubberquota voor de groote Westersche bedrijven en de inheemsche planters in de Buitengewesten bestaat, naar het oordeel van den Minister, geen aanleiding, omdat bij de vaststelling der quota voor den duur der nieuwe rubberrestrictie-overeenkomst reeds in ruime mate met de belangen der bevolking is rekening gehouden. Zulks blijkt hieruit, dat aan de inheemsche rubberproducenten voor de jaren 1940—1943 een grooter aandeel is toegekend dan haar op grond van de berekende productiecapaciteit zou toekomen.

De situatie der copraproducenten heeft de volle aandacht der Indische overheid. Door samenwerking van den Dienst der Coöperatie, de Algemeene Volkscredietbank en de Coöperatieve Producten Verkoop Centrale „Minahassa" is reeds een begin gemaakt met de verbetering van de positie der klappertuinbezitters in het algemeen en van hun schuldberijding in het bijzonder. Een gelijke strekking heeft het onlangs bij den Volksraad ingediend ontwerp eener „Coprocontracten-ordonnantie Manado", waarbij wordt beoogd het aangaan van contracten tusschen opkoopters en producenten van copra zoodanig aan banden te leggen, dat aan het bestaan sinds lang ingeslopen misbruiken een einde wordt gemaakt. Voorts wordt door verlaging van de vrachten voor copra aan de belanghebbenden tegemoet gekomen.

Van de bedrijfsreglementering gaat geenszins een belemmerende invloed uit op de ontwikkeling van de inheemsche bedrijven. Zij is in verschillende bedrijfstakken zoowel voor de inheemsche als voor de uitheemsche bedrijven noodig geworden om een evenwicht te scheppen tusschen vraag en aanbod en bevordert aldus het bestaan van gezonde economische verhoudingen. In den Bedrijfsreglementeringsraad is het inheemsch element ruimschoots vertegenwoordigd door de aanwezigheid van twee inheemsche ambtenaren met groote economische ervaring; of in dezen raad ook een vertegenwoordiger van de inheemsche bedrijven zitting moet hebben, is een vraag, die naar de meening van den Minister ter beoordeeling van de Indische Regeering moet worden gelaten.

Aan de verbetering van den toestand van den inheemschen middenstand wordt de noodige zorg besteed. De in 1929 in het leven geroepen Commissie nopens het instellen van een middenstandsonderzoek bracht in 1931 een rapport uit, waarin zij als middelen tot bevordering van den middenstand op Java en Madoera aangaf de inrichting van een

¹⁾ Kamerstukken: Zitting 1938—1939 — No. 4/69; blz. 39 e.v.

handelsvoorlichting voor inheemschen, de uitbreiding van de nijverheidsvoorlichting, de instelling van een passend handelonderwijs voor de inheemsche sfeer, de uitbreiding van ambachtsonderwijs en de uitbreiding van credietmogelijkheden voor de inheemsche bevolking. Aan de meeste van haar voorstellen is reeds in meerder of minder mate uitvoering gegeven. De binnenlandsche handelsvoorlichting is eenige jaren geleden georganiseerd en wordt tezamen met de coöperatie verzorgd door een afzonderlijke onderafdeling van het Departement van Economische Zaken; de nijverheidsvoorlichting wordt voortdurend uitgebreid; aan het handels- en nijverheidsonderwijs is de noodige aandacht besteed, o.m. door de oprichting van kleinhandelsscholen en bekostiging of subsidieering van inrichtingen van technisch- en ambachtsonderwijs; tenslotte wordt in de credietbehoefte van den middenstand niet alleen door de Algemeene Volkscredietbank doch ook door de in aantal toeneemende inheemsche credietcoöperaties voorzien, zoomede door de centrale stichting „Fonds voor kleine nijverheid" en kleinere lokale stichtingen, waarvan de voor de inheemsche nijverheid bestemde credieten meermalen door de overheid gegarandeerd worden. Vorenbedoelde stichtingen voor de kleine nijverheid vervullen derhalve de functie van een bedrijfs- of industrie-financieringsfonds.

De belastingdruk in Nederlandsch-Indië.

De Memorie van Antwoord, uitgebracht door den Minister van Koloniën, op het Voorloopig Verslag van de Afdelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal bevat met betrekking tot de belastingdrukverdeling in Nederlandsch Oost-Indië enkele passages, die wij hier doen volgen ¹⁾:

Met betrekking tot de onder dit hoofd en op blz. 17 en 18 van het Voorloopig Verslag nopens den druk der belastingen gemaakte opmerkingen, moge de Minister het volgende aantekenen.

Die opmerkingen wekken den indruk, als zouden in Nederlandsch-Indië de minst draagkrachtigen door nieuwe zware lasten worden getroffen, terwijl de beter gesitueerden en de bedrijven slechts matig belast blijven. Tegen een dergelijke voorstelling van zaken moet de Minister opkomen.

Reeds bij de behandeling van de wetsontwerpen nopens de voor 1939 te treffen belastingmaatregelen heeft hij uiteengezet, dat de hogere opbrengst van de invoerrechten ad f 11.4 miljoen slechts ten deele, nl. tot een bedrag van rond f 3 miljoen, door de groote massa der Inlandsche bevolking zal worden opgebracht. Omdat die bevolking slechts bij een betrekkelijk gering aantal importgoederen daadwerkelijk belang heeft, zegt ook een gemiddelde druk der invoerrechten van 11 pCt. der waarde niets. Trouwens, dit gemiddelde ligt tusschen een recht van 0 pCt. waaronder bijv. rijst valt, welke vrijgesteld is van invoerrecht) en andere uitersten, zooals bijv. de 200 pCt. ad valorem, waarop het specifiek recht neerkomt, dat wordt geheven op een door de inheemschen niet gebruikt artikel als jenever.

Een vergelijking van dien druk der invoerrechten met den gemiddelden druk van 3.8 pCt. voor de uitvoerrechten, gaat om die reden dus reeds niet op. Aangezien overigens de uitvoer van bevolkingsproducten een belangrijk percentage uitmaakt van den geheelen Indischen uitvoer, mogen de in het Voorloopig Verslag aan het woord zijnde leden bedenken, dat een aanranding om de bestaande uitvoerrechten te verhoogen, deels neerkomt op een pleidooi tot verzwaaring van lasten voor de bevolking. Bovendien wordt daarbij over het hoofd gezien, dat het niveau der uitvoerrechten na de depreciatie van den gulden reeds werd verhoogd door de instelling van het tijdelijk extra-uitvoerrecht van 2 pCt., gevolgd door het defensie-uitvoerrecht van 1 pCt.

Terwijl de Minister zich veroorlooft, voor wat de loonbelasting betreft, naar zijn onlangs in de Tweede en in de Eerste Kamer gegeven uitvoerige beschouwingen te verwijzen, moge hij er de aandacht op vestigen, dat slechts een betrekkelijk gering deel van de inkomstenbelasting door de inheemsche bevolking wordt opgebracht, aangezien de landbouwende bevolking, voor zoover zij landrenteplichtig is, geen inkomstenbelasting betaalt. Bij de verhooging van de laatstgenoemde heffing kan daarom de Indische miljoenenmassa nauwelijks betrokken zijn.

Onder de drukverzwaringen, welke door de hoogerbedoelde leden verder worden aanbevolen, ontmoet de Minister in de eerste plaats die van de vennootschapsbelasting. Te

¹⁾ Kamerstukken: Zitting 1938—1939 — No. 4/69; blz. 25 e.v.

dien aanzien is van andere zijde op blz. 10 bovenaan van het Voorloopig Verslag terecht reeds opgemerkt, dat een zoodanige verhooging allerminst stimulerend zal kunnen werken op het aantrekken van kapitaal, waaraan Indië voor de bevordering van zijn welvaart, o.m. door vestiging van nieuwe industrieën, zoozeer behoefte heeft. De vennootschapsbelasting bedraagt thans een vijfde gedeelte van de fiscale winst en daarbij wordt geen aftrek toegelaten voor reservefondsen (voor zoover dit geen feitelijke afschrijvingsrekeningen zijn). Aangezien die heffing moet worden opgebracht naast andere belastingen (zooals invoerrechten en verponding), is de Minister van oordeel, dat groote omzichtigheid geboden is bij het verder spannen van den boog.

Bij de heffing van een extra-uitvoerrecht op mijnproducten zou het Land, voor wat de belasting van tin aangaat, om voor de hand liggende redenen in eigen vleesch snijden. Een bijzondere heffing op goud en zilver moge voor het oor een zekere bekoring hebben — „mining is a chance” en de miljoenen, die aan het zoeken naar die edele metalen vruchteloos ten koste werden gelegd, mogen daarom niet worden voorbijgezien.

De meerbedoelde leden, die een herziening van de zgn. 5a-contracten aanbevelen, teneinde het Land een grooter aandeel in de opbrengst daarvan te verzekeren, zien blijkbaar over het hoofd, dat bij een contract twee partijen betrokken zijn, zoodat wijziging niet zonder de instemming van de wederpartij zou kunnen plaats vinden.

Van de opmerking van verscheidene leden, dat de gunstige resultaten van het oliebedrijf slechts in geringe mate in de bijdrage van de N.I.A.M. aan de schatkist tot uitdrukking komen, heeft de Minister met verwondering kennis genomen. Behalve vennootschapsbelasting, cijns en vast recht, ontving het Land toch over de jaren 1935, 1936 en 1937 een dividend van rond f 857.482, f 2.244.929 en f 7.189.052, hetgeen onderscheidenlijk neerkomt op 15.15 pCt., 40.82 pCt. en 130.71 pCt. van het geïnvesteerd kapitaal van f 5½ miljoen.

Na al hetgeen de laatste jaren door de Regeering bij herhaling nopens de belasting van de aardolie-industrie in het midden werd gebracht, moge de Minister zich veroorloven deze aangelegenheid thans te laten rusten. Het tijdrovend onderzoek, dat te dezer zake in Indië moest worden ingesteld, is nagenoeg beëindigd, zoodat een besluit nopens de verder te volgen gedragslijn eerlang kan worden genomen.

Voor verdere verlaging van den zoutprijs, welke met ingang van 19 October 1936 met 2 cent per briket werd verlaagd en daardoor weer op het van ouds gebruikelijk peil werd gebracht, bestaat geen aanleiding. Opgemerkt moge worden, dat de reorganisatie van den zoutverkoop, welke reeds in een niet onbelangrijk deel van het regiegebied haar beslag heeft gekregen, voor de bevolking een groote tegemoetkoming beteekent, niet alleen wegens de aanzienlijke vermeerdering van het aantal verkoopplaatsen, maar vooral wegens het verkrijgbaar stellen van kleine briketten tegen den prijs van 2, 1 en ½ cent.

De handelspolitiek der Nederlandsche Regeering met betrekking tot Nederlandsch-Indië.

Aan de Memorie van Antwoord, uitgebracht door den Minister van Koloniën, op het Voorloopig Verslag van de afdelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal ontleenen wij het volgende¹⁾:

¹⁾ Kamerstukken: zitting 1938—1939 — No. 4/69, blz. 11.

Slechts op een enkel punt, nl. dat der handelspolitiek, wil de Minister hieraan nog een opmerking toevoegen.

Dat de voordeelen, welke Indië bij verschillende gelegenheden zijn ten deel gevallen, dank zij het gezamenlijk voeren van de handelspolitiek, aanzienlijk zijn, stemt tot groote voldoening. Met name het in het verslag besproken handelsverdrag met de Vereenigde Staten is voor Nederlandsch-Indië van veel beteekenis en heeft bewerkstelligd, dat het handelsverkeer tusschen dit gebiedsdeel en Amerika zich op een belangrijk hooger niveau beweegt dan tevoren het geval was.

De Minister ontkent niet, dat de invoer van goedkope goederen uit Oost-Azië direct voordeel kan opleveren voor de minder koopkrachtige groepen der Indische samenleving; in zooverre zijn, evenals zulks overal elders het geval zou blijken, die goederen dezen koopers vermoedelijk welkom. Dat bij de inheemsche massa overigens beduchtigheid zou ontstaan, dat zij door het aankopen van deze goederen den buitenlandschen invloed helpt uitbreiden, is al even onwaarschijnlijk te achten, als dat die massa — inheemsche pers en inheemsche leiders worden door de aan het woord zijnde leden immers uitdrukkelijk uitgeschakeld — zulk een eventuele stijging van buitenlandschen invloed met bewuste sympathie of tegenzin zou volgen.

Al kan gereedelijk worden toegegeven, dat bij uitbreiding van het handelsverkeer binnen het imperiaal verband met de belangen van beide gebiedsdeelen ten volle moet worden gerekend, het vraagstuk schijnt toch te simplistisch gesteld, wanneer daaruit de uitsluitende conclusie zou worden getrokken, dat het niet mogelijk is van de inheemsche bevolking te vergen Nederlandsche goederen te koop, indien zij die tegen lager prijzen uit Oost-Azië kan betrekken.

Blijkbaar wordt hier bedoeld op de contingentteeringen die voor een deel mede in het belang van den Nederlandschen invoer werden ingesteld.

De Minister moge daarover het volgende aantekenen, waarmede tevens de ten aanzien van de prijsverhogende werking der contingentteeringen en ten aanzien van de voorziening van de Indische markt met textielen gestelde vragen worden beantwoord.

In de eerste plaats wordt bij de toepassing der contingentteeringen op effectieve wijze, o.m. door het aanleggen van buffervoorraden, door controle op prijzen van fabrikanten en importeurs en soms ook door rechtstreeksche prijszetting, het prijsverschil tusschen goederen van verschillende herkomst tot een minimum teruggebracht, voorts dienen de contingentteeringen, waarom het hier gaat, volstrekt niet alleen de belangen der Nederlandsche nijverheid, doch ook die van de Indische industrie, die van het Indisch distributie-apparaat en indirect vooral ook die van den Indischen export, welke alle belangen vertegenwoordigen, die ook voor de inheemsche bevolking vitaal moeten worden geacht. Daarbij komt, zooals in het Voorloopig Verslag terecht nog eens is uiteengezet, en hierboven werd beaamd, dat de prestaties van Nederland niet achterstaan bij die van Indië, en dat van die prestaties de Indische samenleving als geheel terdege profiteert.

Gaarne maakt de Minister in dit verband tot de zijne de uitspraak in het Voorloopig Verslag, dat door te eischen, dat de een alles betalen moet en de ander alle voordeelen uit de samenwerking trekt, men niet de zelfstandigheid, maar veelmeer de financiële en economische afhankelijkheid van Indië nastreeft.

Tenslotte kan nog worden vermeld, dat de contingentteeringen in Indië voor alle hierboven genoemde doeleinden tezamen slechts betrekking hebben op een vierde gedeelte van de waarde van den geheelen invoer.

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	12/18 Feb. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	12/18 Feb. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	1939	1938
Tarwe	18.343	100.426	144.217	8.063	10.765	1.627	111.191	145.844
Rogge	17.011	30.833	29.603	—	—	—	30.833	29.603
Boekweit	210	2.548	1.210	—	—	—	2.548	1.210
Mais	8.729	108.835	227.336	—	20.316	24.078	129.151	251.414
Gerst	4.315	31.428	42.653	500	2.047	2.101	33.475	44.754
Haver	3.832	19.851	37.589	—	1.460	1.036	20.311	38.625
Lijnzaad	975	7.460	14.043	1.300	65.213	51.593	72.673	65.636
Lijnkoek	2.004	12.926	13.348	—	150	—	13.076	13.348
Tarwemeel	216	5.659	7.738	—	445	3.180	6.104	10.918
Andere meelsoorten	836	3.575	5.645	145	615	768	4.190	6.413

ONTVANGEN BOEKEN.

Dynamik der Weltwirtschaft door V. Stankevici. (Leipzig 1938; Ostverlag der Buchhandlung Pri-bacis. Prijs R.M. 2.50).

De landbouw-crisismaatregelen, hunne werking en uitvoering XX (met bijlagen). Driemaandelijksch verslag aan de Staten-Generaal (Juli, Augustus, September). (Den Haag-1939; Algemeene Lands-drukkerij).

The monetary aspect of the raw materials problem and the revival of international trade door M. A. Heilperin. (Parijs 1938; International-Institute of Intellectual Co operation).

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN.
Uit. Januari 1939 (in Guldens)

AFDEELING Ia Dir. belastingen	Kohieren voor den dienst 1939 ¹⁾			
	Benaming der middelen	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anders dan wegens betaling op de koh. afgeschr.	Zuiver bedrag
Grondbelast. a)	1.289.320	—	1.289.320	2.058.905
Inkomst.bel. b)	28.793.700	272.600	28.521.100	24.020.111
Vermogensb. c)	6.462.733	24.185	6.438.548	6.522.868
Verdedig.bel. I	3.509.058	15.860	3.493.198	3.771.393
Bel.v.d.doodehd.	155.746	—	155.746	436.918
Totaal	40.210.557	312.645	39.897.912	36.810.195

a) $\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen. b) Hoofdsom + 70—88 procenten. c) Hoofdsom + 75 procenten.

¹⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{1}{2}$ gedeelte van het met 1 Mei 1939 aanvangende belastingdienstjaar 1939/1940 en $\frac{1}{2}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1938/1939. ²⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{1}{2}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1938/1939 en $\frac{1}{2}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1937/1938.

AFDEELING Ib Overige middelen.	Jan. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenkomstige periode 1938
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiëmel.	711.986	711.986	1.028.830
Rechten op den invoer	7.954.415	7.954.415	7.039.795
Statistiekrecht	200.780	200.780	196.214
Accijns op zout	127.440	127.440	137.495
Accijns op geslacht	627.108	627.108	605.685
Accijns op wijn	57.023	57.023	32.520
Accijns op gedistill.	2.159.901	2.159.901	2.282.486
Accijns op bier	538.451	538.451	553.640
Accijns op suiker	5.432.087	5.432.087	4.866.015
Accijns op tabak	3.215.355	3.215.355	3.225.453
Bel. op gouden en zilverw.	47.837	47.837	42.151
Omzetbelasting	9.736.682	9.736.682	4.357.046
Couponbelasting	508.511	508.511	589.320
Recht. en boeten v. zegel	2.410.069 ¹⁾	2.410.069	2.247.870
Recht. en boet. v. registr.	1.382.614	1.382.614	2.127.221
Recht. en boet. v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	3.220.414	3.220.414	3.942.885
Opbrengst d. loodsgelden	71.614	71.614	65.987
Totalen....	38.402.287	38.402.287	33.340.613

¹⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissionairs in effecten, enz. f 562.039 (Beursbel.).

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

	Dienst 1938/1939 Zuiver bedrag der kohieren tot en met de maand Jan. 1939	Zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1937/38 tot en met dezelfde maand van 1938
Gemeente.f.belast. . .	62.875.228	57.936.031
Opc. verm. t. get. v. 50	5.427.013	5.497.797

AFDEELING II. DIENSTJAAR 1938.

Benaming der middelen	Bedrag van de raming	Zuivere opbrengst over het tijdvak van 1 Jan. 1938 tot en met de maand Jan. 1939
Grondbelasting. ($\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.)	10.600.000	10.504.009
Inkomstenbelasting	75.000.000	82.040.517
Vermogensbelasting	20.000.000	20.055.521
Verdedigingsbel. I	9.000.000	10.915.475
Belasting v. d. doode hand	1.800.000	2.048.847
Divid.- en tantiëmelasting	21.000.000	25.039.286
Rechten op den invoer	98.000.000	99.152.194
Statistiekrecht	2.500.000	2.459.189
Accijns op zout	2.000.000	1.981.017
Accijns op geslacht	7.200.000	7.424.844
Accijns op wijn	2.200.000	2.263.353
Accijns op gedistilleerd	28.000.000	28.921.256
Accijns op bier	7.000.000	8.119.599
Accijns op suiker	55.000.000	56.853.456
Accijns op tabak	35.000.000	36.512.955
Belast. op gouden en zilverw.	575.000	577.096
Omzetbelasting	75.000.000	77.127.641
Couponbelasting	6.000.000	5.001.667
Rechten en boeten van zegel	26.000.000	21.112.051
Rechten en boeten v. registr.	17.000.000	16.605.610
Rechten en boeten v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	46.000.000	50.321.940
Opbrengst der loodsgelden	750.000	663.225
Totalen....	545.625.000	565.700.746

OVERZICHT VAN DE INKOMSTEN TEN BATE VAN HET WERKLOOSHEIDSSUBSIDIEFONDS.

Dienst 1939	Bedrag van raming	Zuiver bedrag kohieren tot en met de maand Jan. 1939
Grondbelasting (veertig ten honderd van de hoofdsom wegens gebouwde eigendommen en vijf en twintig ten honderd van de hoofdsom wegens ongebouwde eigendommen)	9.681.000	1.178.478
Personeele belasting (tachtig ten honderd van de hoofdsom naar den eersten, tweeden en derden grondslag)	19.000.000	194.238
Gemeentefondsbelasting (vijf en twintig procenten op de hoofdsom)	15.500.000	—
Vermogensbelasting (twee en twintig procenten op de hoofdsom)	2.640.000	—
Inkomstenbelasting (tien procenten op de hoofdsom)	4.800.000	—
Totalen.....	51.621.000	1.372.716

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

	Jan. 1939	1939	1938
Motorrijtuigenbelasting	1.717.219	1.717.219	1.506.448
Rijwielbelasting	11.817	11.817	13.675
Totalen.....	1.729.036	1.729.036	1.520.123

EMISSIES IN JANUARI 1939.

Staatsleeningen ¹⁾			
Prov. en Gemeent. Leeningen	f.	1.481.175,—	
zijnde:			
Nederland			
Obligatiën:			
Provincie Utrecht			
f 1.000.000 2 $\frac{1}{2}$ % obl. ²⁾			
à 101%	f.	1.010.000	
Gemeente Meppel			
f 470.000 3 $\frac{1}{4}$ % obl. a			
100 $\frac{1}{4}$ %	„	471.175	
Industriele Ondernemingen	„	3.100.000,—	
zijnde:			
Nederland			
Aandeelen:			
Heineken's Bierbrouwerij Mij. N.V. f 2.000.000			
aand. ³⁾ à 155%	f.	3.100.000	

Petroleum ondernemingen f 100.500.000,—
 zijnde:
 Nederland
 Obligatiën:
 N.V. Bataafsche Petr. Mij.
 f 100.000.000 3½% obl.
 à 100½% f 100.500.000
 Kerkelijke Leeningen ¹⁾

Totaal f 105.081.175,—

¹⁾ Conversie: *Frankrijk: Obligatiën:* Fransche Republiek f 100.000.000 (= Zw. Frs. 240.500.000) 4% obl. à 95%, waarvan reeds f 30.000.000 in het buitenland geplaatst.
²⁾ Van de totale leening, groot f 1.393.000 is reeds f 393.000 op emissie-voorwaarden geplaatst.
³⁾ Introductie.

⁴⁾ Conversie: Missiehuis voor vreemde missiën, Steyl, f 650.000 4% obl. à 100% (1e tranche).

Voorts werd hier te lande de inschrijving opengesteld op een beperkt bedrag: Depotfractiebewijzen van 1/100 en 2/100 deel der depoteenheid van Zweedsche aandelen „Svenska” resp. a pl.m. f 434 en f 867 per bewijs (intr.). Depotfractiebewijzen van 1/100 en 2/100 depoteenheid Amerikaanse aandelen „Amerikabelegging” a pl.m. f 470.20 per depotfractie (introductie).

Cert. van 10 Class A aand. van \$ 1 elk Curtiss-Wright Corp. a \$ 19½ p.a.

Cert. van 5 en 10 gew. aand. z.n.w. Hiram Walker Gooderham & Worts Ltd. a \$ 36¼ p.a. (introductie).

Cert. van 10 en 20 cum. pref. aand. z.n.w. Hiram Walker Gooderham & Worts Ltd. a \$ 15½ p.a. (introductie).

Cert. van 5 en 10 gew. aand. a \$ 50 Westinghouse Electric & Manufactory Cy. a \$ 90¼ p.a. (introductie).

Emissies in 1939.

(In Gulden)

	Obligatiën	Nieuw kapitaal: Aandeelen	Totaal	Conversie:
Jan.	101.981.175,—	3.100.000,—	105.081.175,—	70.650.000,—

Groothandelsprijzen van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

(Indexcijfers gebaseerd op 1927 t/m 1929 = 100).

Laatste noteringen (14-21 Februari '39).

Artikel	Vreemde munt	Prijs in Gulden	Indexcijfer
Voedings- en genotmiddelen			
Gerst	—	83.50	38,8
Mais, termijn	—	89.25	46,5
Mais, Amer. Mixed	—	96.50	45,3
Rogge	—	4.25	34,9
Tarwe, termijn	—	3.50	27,9
Tarwe, Roemeensche	—	3.70	27,4
Rijst	sh. 5(2½)	2.29	35,1
Boter	f 0,60 ¹⁾	0.87	42,2
Kaas	—	19.50	42,8
Eieren	sh. 4/4	1.89	63,9
Gesl. runderen	—	3.37 ⁵⁾	42,1
Gesl. varkens	—	61.—	64,4
Bacon	—	56.—	65,6
Bevr. Arg. rundvleesch	sh. 100/-	43.64	65,5
Cacao	sh. 20/6	8.97	26,0
Koffie, Robusta	—	0.13	26,5
Koffie, Sup. Santos	—	0.15	25,4
Suiker	—	5.75	36,0
Thee	—	0.48 ⁵⁾	64,0
Grondst. van agr. aard			
Jute	£ 23.10/-	205.24	48,0
Katoen, Mid. Upland	Scts 8,91	0.166	35,2
Katoen, Sup. Fine Oomra	pence 4,02	0.146	40,6
Austr. Wol, Crossbr. Col. Carded	pence 16,—	0.582	42,1
Austr. Wol, Merino	pence 24,75	0.901	38,6
Jap. Zijde	\$ 1,99	3.71	29,0
Rubber	pence 8,12½	0.30	45,2
Groneenhout	£ 19.5/-	168.01	73,1
Vurenhout	—	109.—	71,4
Koehuiden	—	14.50	36,2
Copra	—	9.50	31,0
Grondnoten	£ 10.6/3	90.21	36,1
Lijnzaad	—	91.25	46,9
Goud	sh. 148/5	64.90	126,1
Grondst. v. niet-agr. aard			
Koper	£ 42.3/9	369.05	46,9
Lood	£ 14.7/6	125.75	45,3
Tin	£ 213.15/-	1869.80	64,3
IJzer, Cleveland	sh. 99/-	43.30	102,8
Gieterij-ijzer	sh. 67/6	29.50	74,6
Zink	£ 13.14/5	120.—	37,8
Zilver	pence 20¾	0.76	58,5
Steenkolen	—	9.15	83,8
Petroleum	\$ 0,96	1.79	58,0
Benzine	Scts 4.38	0.0817	28,3
Kalksalpeter	—	6.10	54,5
Zwavelz. ammoniak	—	5.30	47,5
Cement	—	12.35	67,9
Steenen, binnenmuur	—	9.50	72,6
Steenen, buitenmuur	—	12.—	64,3

¹⁾ Heffing Crisis Zuivel-Centrale.

(Wegens plaatsgebrek vervangen bovenstaande statistieken deze week het gebruikelijk overzicht der groothandelsprijzen.)

Indexcijfers van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

	Indexcijfer voedings- en genotmiddelen	Indexcijfer agrarische grondstoffen	Indexcijfer niet-agrar. grondstoffen	Algemeen indexcijfer grondstoffen	Algemeen indexcijfer	Indexcijfer Indische uitvoerproducten
Oct. 1938	44,6	41,3	56,9	49,8	47,8	47,2
Nov. "	43,2	40,6	56,1	49,0	46,8	45,4
Dec. "	43,6	40,2	55,5	48,6	46,6	45,1
Jan. 1939	43,4	40,7	55,1	48,5	46,5	45,4
31 Jan.-7 Feb. "	42,8	41,1	55,2	48,8	46,5	45,5
7-14 " "	42,7	41,7	55,4	49,2	46,6	44,8
14-21 " "	42,4	42,1	55,6	49,5	46,7	46,4

STATISTIEKEN.

OPEN MARKT.

	1939				1938	1937	1914
	18 Febr.	13/18 Febr.	6/11 Febr.	30 Jan. 4 Febr.	14/19 Febr.	15/20 Febr.	20/24 Juli
Amsterdam							
Partic. disc.	1/4	1/4	1/4	1/4	1/4	1/4	3/4-4¾/4
Prolong.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1	3-4¼/4
Londen							
Daggeld...	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1
Partic. disc.	17/32	17/32	17/32	17/16	17/32	9/16	9/16-9/4
Berlijn							
Daggeld...	2¼-1/2	2¼-3/4	2¼-3/4	2¼-3/8	2¼-7/8	2-1/2	2½-3/8
Maandgeld	2¾-3	2¾-3	2¾-3	2¾-3	2¾-3	2¾-15/16	2½-7/8
Part. disc.	27/8	27/8	27/8	27/8	27/8	3	27/8
Warenw...	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/4
New York							
Daggeld ¹⁾	1	1	1	1	1	1	3/16
Partic. disc.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	3/4	1

¹⁾ Koers van 17 Febr. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
14 Febr. 1939	1.86½%	8.74½%	74.90	4.94½	31.46	100¼
15 " 1939	1.86½/16	8.72¼	74.72½	4.93¼	31.40	100¼
16 " 1939	1.86½%	8.73%	74.75	4.93½	31.43½	100¼
17 " 1939	1.86½/16	8.74½%	74.90	4.94¼	31.46	100¼
18 " 1939	1.86½/16	8.74½%	74.85	4.94½	31.44	100¼
20 " 1939	1.86½/16	8.74¼	74.85	4.94½	31.44	100¼
Laagste d.w ¹⁾	1.86	8.72	74.65	4.92	31.38	100
Hoogste d.w ¹⁾	1.87	8.76	75.—	4.95	31.50	100¼
Muntpariteit	1.460	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milana **)	Madrid **)
14 Febr. 1939	42.35	6.40	—	—	—
15 " 1939	42.27½	6.38	—	—	—
16 " 1939	42.32½	6.40	—	—	—
17 " 1939	42.38	6.40	—	—	—
18 " 1939	42.35	6.40	—	—	—
20 " 1939	42.40	6.40	—	—	—
Laagste d.w ¹⁾	42.24	6.35	—	9.75	—
Hoogste d.w ¹⁾	42.42½	6.45	2.25	9.85	—
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
14 Febr. 1939	45.07½	39.05	43.95	3.84	43	1.85½
15 " 1939	44.97½	38.97½	43.85	3.85	43	1.85½
16 " 1939	44.97½	39.—	43.90	3.85	43	1.85½
17 " 1939	45.07½	39.05	43.95	3.85	43	1.85½
18 " 1939	45.05	39.05	43.95	3.85	43	1.85½
20 " 1939	45.07½	39.05	43.95	3.85	43	1.85½
Laagste d.w ¹⁾	44.90	38.90	43.80	3.82	42½	1.85
Hoogste d.w ¹⁾	45.10	39.10	44.—	3.88	43½	1.86
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95½	2.1878

*) Noteering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave.

In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
14 Febr. 1939	4,68½/16	2,64½	40,14	53,64½
15 " 1939	4,68½/16	2,64½	40,14	53,68
16 " 1939	4,68½/16	2,64½	40,14	53,64
17 " 1939	4,68½/16	2,64½	40,14	53,62
18 " 1939	4,68½/16	2,64½	40,14	53,64
20 " 1939	4,68½/16	2,64½	40,14	53,58
21 Febr. 1938	5,01½	3,28½	40,45	55,95
Muntpariteit..	4,86	3,90½	23,81¼	40½

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	4 Feb. 1939	11 Feb. 1939	13/18 Feb. '39 Langste	18 Feb. 1939 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 1/2	97 1/2
Athene	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8
Budapest ..	Pen. p. £	23 3/4	23 3/4	23 3/4	24 1/8
Buenos Aires ¹	p. peso p. £	20.37 1/2	20.34	20.28	20.40
Calcutta ...	Sh. p. rup.	1/5 15/16	1/5 15/16	1/5 29/32	1/5 31/32
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 1/4	1/3	1/2 1/8	1/3 1/16
Istanbul ...	Piast. p. £	580	575	580	580
Kobe	Sh. p. yen	1/2	1/2	1/1 1/2	1/2 1/8
Lissabon....	Escu. p. £	110 1/2	110 1/2	110	110 1/2
Montevideo .	d. per £	18 1/2	18 1/2	18	19
Montreal ...	\$ per £	4.70 1/2	4.71	4.70 1/2	4.71 1/2
Rio d. Janeiro	d. per Mil.	3 1/2	3 1/2	3 1/2	3 1/2
Shanghai ..	d. p. \$	8 1/2	8 1/2	7 1/2	8 1/2
Singapore ..	Sh. p. \$	2/3 29/32	2/3 15/16	2/3 15/16	2/4
Valparaiso ²	\$ per £	116	116	116	116
Warschau ..	Zl. p. £	24 1/2	24 1/2	24 1/2	25 1/2

¹) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke Imp. hebben te betalen 15 Nov. 1938
17.13. ²) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export“ noteering.

ZILVERPRIJS

Londen ¹)	N.York ²)	A'dam ³)	Londen ⁴)
14 Febr. 1939..	20 3/8	42 1/2	14 Febr. 1939..
15 " 1939..	20 1/2	42 1/2	15 " 1939..
16 " 1939..	20 1/2	42 1/2	16 " 1939..
17 " 1939..	20 3/4	42 1/2	17 " 1939..
18 " 1939..	20 1/2	42 1/2	18 " 1939..
20 " 1939..	20 3/4	42 1/2	20 " 1939..
21 Febr. 1938..	20 1/2	44 1/2	21 Febr. 1938..
27 Juli 1914..	24 1/2	59	27 Juli 1914..

¹) in pence p. oz. stand. ²) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. ³) In gulden per Kg. 1000/1000. ⁴) in sh. p. oz. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	15 Febr. 1939	7 Febr. 1939
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 184.025.352,50	f 175.959.438,11
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ultimo Januari 1939 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië	34.578.134,07	35.020.438,77
Idem aan Suriname	12.226.950,08	12.187.296,04
Kasvord. weg. creditverstr. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand	100.977.845,10	100.291.725,35
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. 1) ...	39.816.157,54	40.055.293,26
Vord. op andere Staatsbedrijven 1) ...	15.489.655,08	14.177.202,89

Verplichtingen

Voorshot door De Ned. Bank Ingev. art. 16 van haar octrool verstrekt Schatkistbiljetten in omloop <th>15 Febr. 1939</th> <th>7 Febr. 1939</th>	15 Febr. 1939	7 Febr. 1939
Schatkistpromessen in omloop	f 220.706.000,—	f 220.706.000,—
Zilverbons in omloop	1.077.623,—	1.077.355,—
Schuld op ultimo Januari 1939 gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op. op die bel. en op de vermogensbelasting ..	10.613.335,20	14.952.326,72
Schuld aan Curaçao ¹)	1.217.393,76	1.217.476,33
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. 1) ..	31.495.163,14	5.524.996,81
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) ...	255.042.784,59	267.710.343,25
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	13.500.000,—	14.250.000,—
Id. aan diverse instellingen 1)	264.715.606,14	265.120.905,38

1) In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: 1)	11 Febr. 1939	18 Febr. 1939
Saldo Javasche Bank	—	—
Saldo b. d. Postcheque- en Girodienst	f 380.000,—	f 348.000,—
Verplichtingen:		
Voorshot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell. Schatkistpromessen in omloop	35.072.000,—	36.947.000,—
Schatkistpromessen in omloop	35.000.000,—	35.000.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	—	—
Schuld a. d. Indische Pensioenfonds	—	—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds ..	2.173.000,—	2.152.000,—
Idem aan het Ned.-Ind. Postspaarbank.	2.431.000,—	2.587.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ...	695.000,—	695.000,—
Voorshot van de Javasche Bank	4.494.000,—	2.327.000,—

1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas f 39.523.000,—

SURINAAMSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opschb. schulden	Discont.	Div. reke-ningen ¹)
14 Jan. 1939..	877	1.085	684	519	1.199
7 " 1938..	860	1.181	718	517	1.177
31 Dec. 1938..	863	1.291	595	522	1.314
24 " 1938..	879	1.203	602	523	1.294
17 " 1938..	875	1.126	618	519	1.330
1 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

1) Sluftp. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 20 Februari 1939.

Activa.		
Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	{ Hfdbk. f 7.658.628,88 Bijbnk. " 252.754,73 Ag.sch. " 555.232,78	f 8.466.616,39
Papier o. h. Buitenl.	f 3.150.000,—	
Af. Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	—	3.150.000,—
Beleeningen	{ Hfdbk. f 264.238.919,28 ¹) incl. vrsch. Bijbnk. " 2.025.699,26 in rek.-crt. Ag.sch. " 23.982.025,97	
op onderp.	f 290.246.644,51	
Op Effecten enz. ...	f 288.726.850,02 ¹)	
Op Goederen en Ceel. ...	f 1.519.794,49	290.246.644,51 ¹)
Voorschotten a. h. Rijk	—	—
Munt, Goud	f 106.637.555,—	
Muntmat., Goud	f 1.354.642.420,28	
	f 1.461.279.975,28	
Munt, Zilver, enz. ...	f 27.642.082,24	
Muntmat., Zilver. ...	—	1.488.922.057,52
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	—	43.621.293,07
Gebouwen en Meub. der Bank	—	4.580.000,—
Diverse rekeningen	—	11.969.947,84
Staatsd. Nederl. (Wet v. 27/5/'32, S. No. 221) ..	—	8.905.871,61
		f 1.859.862.430,94

Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000,—	
Reservefonds	f 4.860.787,51	
Bijzondere reserve	f 7.102.179,67	
Pensioenfonds	f 11.842.132,10	
Bankbiljetten in omloop	f 966.565.085,—	
Bankassignatiën in omloop	f 107.728,56	
Rek.-Cour. { Het Rijk f 162.801.523,13 sald.o's: { Anderen " 681.654.665,17		844.456.188,30
Diverse rekeningen	—	4.928.329,80
		f 1.859.862.430,94

Beschikbaar metaalsaldo	f 764.656.589,68
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is ..	f 1.911.641.475,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	—

¹) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Goud		Circulatie	Andere opschb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-tings-perc.
	Munt	Muntmat.				
20 Febr. '39	106638	1.354.642	966.565	844.564	764.657	82
13 " '39	106638	1.354.641	972.900	848.342	760.508	82
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag discont.o's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse reke-ningen ¹)
20 Febr. 1939	8.467	—	290.247	3.150	11.970
13 " 1939	8.183	—	300.711	3.150	11.994
25 Juli 1914	67.947	—	61.886	20.188	509

¹) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opschb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
18 Febr. '39 ²)	138.600	—	186.510	80.440	31.820
11 " '39 ²)	138.610	—	190.470	81.100	29.982
21 Jan. 1939	116.886	21.848	186.803	82.836	30.878
14 " 1939	116.886	21.620	191.435	79.159	30.269
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse reke-ningen ¹)	Dek-tings-percentage
18 Febr. '39 ²)	8.370	74.140	60.370	52	
11 " '39 ²)	9.060	77.920	60.470	51	
21 Jan. 1939	9.417	13.997	48.675	62.269	51
14 " 1939	9.911	13.987	49.252	61.104	51
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹) Sluftp. activa. ²) Cijfers telegrafisch ontvangen.